

RUHUN GEMİSİ

ŞANA TAKA

KÜLTÜR | SANAT DERGİSİ

www.sanataka.com

YIL: 3 SAYI: 11 TEMMUZ - AĞUSTOS - EYLÜL 2025

ISSN NO: 2980-0161

YAŞA VE YAŞAT • BİR 24 ŞUBAT HİKÂYESİ • **GÜN BİTTİ BİZ KALİYORUZ** • ŞAKİN ŞEHİR • **BEKLEYİŞ**
UNUTMAK NE ZAMAN BAŞLAR • KAŞÜSTÜ CUMHURİYET PARKI • **KÜÇÜK İŞLETMELER** • SEN NASILSIN
ZİHNİNİN EN GÜZEL İMTİHANI • **TRABZON'DA KADIN GİYİMİ** • TÜRKİYE'DE EĞİTİMİN İLK VE SON YILLARI
KURT REINHARD'IN DOĞU KARADENİZ BÖLGESİ DERLEMELERİ • GÖSTERGEBİLİMSEL ÇÖZÜMLEME
KUZAY AMERİKA ULUSAL PARKLARI VE DOĞAL ANITLARI • **EN BÜYÜK BANKNOT** • ELBETTE AYRIŞACAĞIZ

KENT VE İNSAN

TRABZON'A DAİR

DENEME

EDEBİYAT

KİŞİSEL GELİŞİM

MODA

EKONOMİ

AKADEMİK | ARAŞTIRMA

GEZİ / GEZGİN

2025

TEMMUZ - AĞUSTOS - EYLÜL

SAYI

11

YAŞA VE YAŞAT • BİR 24 ŞUBAT HİKÂYESİ • **GÜN BİTTİ BİZ KALİYORUZ** • SAKİN ŞEHİR • **BEKLEYİŞ**
UNUTMAK NE ZAMAN BAŞLAR • KAŞÜSTÜ CUMHURİYET PARKI • **KÜÇÜK İŞLETMELER** • SEN NASILSIN
ZİHNİNİN EN GÜZEL İMTİHANI • **TRABZON'DA KADIN GİYİMİ** • TÜRKİYE'DE EĞİTİMİN İLK VE SON YILLARI
KURT REINHARD'IN DOĞU KARADENİZ BÖLGESİ DERLEMELERİ • GÖSTERGEBİLİMSEL ÇÖZÜMLEME
KUZAY AMERİKA ULUSAL PARKLARI VE DOĞAL ANITLARI • **EN BÜYÜK BANKNOT** • ELBETTE AYRIŞACAĞIZ

RUHUN GEMİSİ

ŞANA TAKA

KÜLTÜR | SANAT DERGİSİ

www.sanataka.com - info@sanataka.com

İmtiyaz Sahibi ve Editör

Bahaettin KABAHASANOĞLU

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü

Gökhan KELEŞ

Yayın Kurulu

Prof. Dr. Sonay ÇEVİK	- Başkan
Prof. Dr. Sadettin KORKMAZ	- Üye
Prof. Dr. Abdullah AKAT	- Üye
Prof. Dr. Hikmet ÖKSÜZ	- Üye
Prof. Dr. İpek FİTÖZ	- Üye
Prof. Dr. Ata Yakup KAPTAN	- Üye
Prof. Dr. Caner KARAVİT	- Üye
Doç. Dr. Mahir BAYRAMOĞLU	- Üye
Öğr. Gör. Nazmiye AYDIN	- Üye
Dr. Öğr. Üyesi Aysun Aydın SANCAROĞLU	- Üye

*Üç ayda bir yayımlanır.

*Yazıların tüm sorumluluğu yazarlarına aittir.

*Kaynak gösterilerek alıntı yapılabilir.

Ruhun Gemisi Şana Taka Dergisi
Yomra Belediyesi ve Yomra Vakfı iş birliğinde yayınlanmaktadır.

E-Posta:

info@sanataka.com

WEBLIFE REKLAM ORG. HİZ. İTH. İHR. VE TİC. LTD. ŞTİ.

Ajans Başkanı
Gökhan KELEŞ

Kaşüstü Mh. Devlet Karayolu Cd. Sabırlar İş Merkezi B
Blok Kat:3/20 Yomra - TRABZON

www.weblife.com.tr
info@weblife.com.tr

İÇİNDEKİLER / INDEX

EDİTÖRDEN – Bahaettin KABAHASANOĞLU 05

1 TEMMUZ DENİZCİLİK VE KABOTAJ BAYRAMI

KENT VE İNSAN 8

YAŞA VE YAŞAT - Sonay ÇEVİK 9

15 TEMMUZ DEMOKRASİ VE MİLLİ BİRLİK GÜNÜ

TRABZON'A DAİR 15

BİR 24 ŞUBAT HİKÂYESİ - Nihan KARAALİ 16

ESKİ BİR MAHALLENİN YENİ BELLEK MEKÂNI: KAŞÜSTÜ CUMHURİYET PARKI- Aysun AYDIN SANCAROĞLU 18

GÜN BİTTİ BİZ KALİYORUZ - Varol UZLU 25

26 AĞUSTOS MALAZGİRT ZAFERİ

30 AĞUSTOS ZAFER BAYRAMI

DENEME 29

EN BÜYÜK BANKNOT (200 TL) ANCAK LOKANTA BAHŞİŞİNE YETİYOR- M. Ulvi SARAN 30

UNUTMAK NE ZAMAN BAŞLAR- Tuba YILMAZ 33

ELBETTE AYRIŞACAĞIZ- Saadet YILMAZ 34

SAKİN ŞEHİR- Zühtü AKYILDIZ 35

EDEBİYAT 38

BEKLEYİŞ - Tuba GEDİKLİ 39

KİŞİSEL GELİŞİM 42

TEPKİ VERMEK Mİ CEVAP VERMEK Mİ? ZİHNİNİN EN GÜZEL İMTİHANI - Arzu GÜRLER SAĞLAM 43

SEN NASILSIN - Oya ÖZER 46

MODA 48

CUMHURİYET'İN İLK YILLARINDA TRABZON'DA KADIN GIYİMİ - Nazmiye AYDIN 49

19 EYLÜL GAZİLER GÜNÜ

26 EYLÜL TÜRK DİL BAYRAMI

EKONOMİ 63

KÜÇÜK İŞLETMELER - Erhan EROĞLU 64

AKADEMİK / ARAŞTIRMA 66

KURT REINHARD'IN DOĞU KARADENİZ BÖLGESİ DERLEMELERİ - Abdullah AKAT 67

FOTOĞRAF OKUMA SÜREÇLERİNDE BİR YÖNTEM OLARAK, GÖSTERGEBİLİMSEL ÇÖZÜMLEME - Ata Yakup KAPTAN 75

TÜRKİYE'DE EĞİTİMİN İLK YILLARI VE SON YILLARI - Ali AKDOĞAN 81

GEZİ 83

KUZEY AMERİKA ULUSAL PARKLARI VE DOĞAL ANITLARI - Sadettin KORKMAZ 84

EDİTÖRDEN

Bahaettin KABAHASANOĞLU*

Merhabalar...

İşimiz gücümüz kültür ve sanat...

Şana'da doğan RUHUN GEMİSİ aynı zamanda bir kültür köprüsü...

Yayın kurulumuz, yazarlarımız ve okurlarımızla...

Yakın kıyıları birleştirmeye, uzak kıyıları yakın etmeye çalışıyoruz.

Düşündüm de...

Köprülerin asmalısı, kemerlisi, kırkgözlüsü bir tarafa...

Kültür köprüsü gibisi yok.

Farklı kıyılardaki insanlar...

Farklı kıyılarda olduklarını sanan insanlar...

Bu kültür köprüleriyle birbirlerine sıkıca bağlanmaya...

Kaybettikleri zamanı telafi etmeye...

Benzer yönlerini keşfetmeye başladılar.

Ve anladık ki... Aynı gemideyiz hepimiz, Ruhun Gemisi'nde...

Her ne kadar evrensel düşünce baş tacımız olsa da...

Tüm renklere saygıda kusur etmemeye çalışsak da...

Öncelikle kırmızı beyaza boyanıyoruz.

Kalbimizde Türkiye sevgisi...

Türkiye Cumhuriyeti'ni kuran Gazi Mustafa Kemal Atatürk sevgisi...

Bu ülkeyi seviyoruz. Bu ülkeyi kuranları seviyoruz.

Bu ülkeyi kuranları sevenleri de seviyoruz.

Canla başla, aşkla şevkle çalışanları da...

"Türkiye" denildi mi? "Bayrak" denildi mi?

İstiklal Marşımız okundu mu kendilerini toparlayanları, esas duruşa geçenleri seviyoruz.

Söz verdiğimiz gibi...

Ruhun Gemisi Şana Taka Ailesi olarak...

11. sayımızı Yayın Kurulumuz, Yazarlarımız, Katkı Sunan Dostlarımız ve Basın Mensuplarıyla büyük bir coşkuyla kutluyoruz.

Doğduğumuz kentin en güzel beldesinde...

29 Ekim 2025 Çarşamba akşamı Trabzon Park Dedeman Otelde...

Rahmetli Temel Dedem de 106 yıl önce buralarda bir yerde toplanmıştı arkadaşlarıyla...

Milli Kuvvetlere katılarak Batum'dan Trabzon'a mavnalarla silah ve cephane taşımışlardı.

Boynumdaki madalya da ondan hatıra... Onun şahsında Türkiye Cumhuriyeti'ne giden yolu açan ve aydınlatan tüm şehitlerimizi ve gazilerimizi minnetle, şükranla ve rahmetle anıyorum.

Emeđi geçenlere...

Trabzon Valimiz Sayın Aziz YILDIRIM'a...

Trabzon Büyükşehir Belediye Başkanımız Sayın Ahmet Metin GENÇ'e...

Yomra Kaymakamımız Sayın Ođuzhan OCAK'a...

Yomra Belediye Başkanımız Sayın Mustafa BIYIK'a...

Yomra Vakfı Başkanımız Sayın Yüksel AYZ'a...

Türkiye Yazarlar Birliği Trabzon Őubesi Başkanımız Sayın Kamuran TUNA'ya...

Yayın Kurulu Başkanımız Prof. Dr. Sonay ÇEVİK'e...

Yayın Kurulu yelerimize, Yazı İşleri Müdürümüze ve Yazarlarımıza...

Trabzon Park Dedeman Ailesine...

Buluşmamızı güzelleştiren kültür ve sanat dostlarımıza...

Ruhun Gemisi Şana Taka adına tüm kalbimle teşekkür ediyorum.

1 TEMMUZ DENİZCİLİK VE KABOTAJ BAYRAMI

Katlı Olsun

KENT VE İNSAN

Sonay ÇEVİK*

*Prof. Dr., Y. Mim., KTÜ Mimarlık Fakültesi Mimarlık Bölümü

YAŞA VE YAŞAT

Sonay ÇEVİK *

1968 yılından itibaren Almanya'da yaşayan ünlü gazeteci, fotoğraf sanatçısı ve çevirmen Ahmet ARPAD 'la Almanya' da, Stuttgart' ta görüştük. 1942 yılında İstanbul'da doğan, orta ve lise öğrenimini Alman ve Avusturya okullarında tamamlayan Ahmet ARPAD, İstanbul Üniversitesi Alman Dili Edebiyatı bölümünü bitirdikten sonra Almanya'ya yerleşti. İlk çevirisini 1967 yılında yapan, yaklaşık 100 Almanca yapıtı Türkçeye kazandıran ARPAD, Stefan Zweig'in Türkiye'de tanınip sevilmesinde önemli rol oynadı.

1968 yılından bu yana yaşamını serbest gazeteci, fotoğraf sanatçısı ve çevirmen olarak sürdüren Ahmet ARPAD; Heinrich Böll, Gerhard Hauptmann, Hermann Hesse, Stefan Zweig, Robert Musil, Joseph Roth, Anna Seghers, Pablo Neruda, Wolfgang von Goethe, Franz Kafka, Alfred Döblin, Peter Altenberg, Johannes M. Simmel, Thomas Bernhard ve Harry Mulisch'in çeşitli yapıtlarını dilimize kazandırdı.

1994-1995 Abdi İpekçi Gezi Yazısı yarışması ikincilik ödülünü aldı. PEN Türkiye Merkezi ve Enternasyonal Stefan Zweig Cemiyeti ve Salzburg Stefan Zweig Merkezi üyesidir. Ahmet Arpad 2012 yılında Tarabya Çeviri Ödülü'ne, Anna Seghers'in Transit adlı yapıtının başarılı çevirisi nedeniyle İstanbul Kültür Sanat Vakfı, 2016 Talât Sait Halman Çeviri Ödülü'ne layık görüldü.

Sorularımıza içtenlikle cevap veren Ahmet ARPAD; Türkiye'deki okurlarına, sevenlerine sevgi ve saygılarını gönderdi. Bir solukta okunacak çok keyifli sohbeti için Sayın Ahmet ARPAD' a çok teşekkür ediyoruz.

- Edebiyat yolculuğunuz nasıl başladı?

Çeviriye başlamama babam neden olmuştur. İstanbul Üniversitesi Alman Dili ve Edebiyatı bölümünde okuduğum yıllarda Hermann Hesse'nin "Gençlik Bunalımları" adlı romanının çevirisiyle bu 'görev'e başladım. Onu Heinrich Böll'ün "Palyaço" adlı yapıtının çevirisi takip etmişti. Babam o yıllarda beni hep manen desteklemiş, hiçbir zaman yaptığım çevirileri okuyup da: "Şunu şöyle yap, böyle yap", dememişti. Beni o konuda serbest bırakmıştı. Metni çevirmeden önce ya da çevirdikten sonra üzerinde konuşurduk, fakat hiçbir zaman yaptığım çeviriye karışmamıştı.

Foto 1 :Burhan ARPAD

- İstanbul Avusturya Lisesi'nin ardından Alman Dili ve Edebiyatı mezunusunuz. Sizi, Alman Kültürüne yaklaştıran, sevdiren neydi?

Orta okulu Alman, liseyi de Avusturya Lisesi'nde bitirince Alman Dili ve Edebiyat Fakültesi'ne istekle gitmiştim. Bu uzun süreçte Alman edebiyatını yakından tanımış ve sevmiştim.

Babanız, gazeteci, yazar, çevirmen Burhan ARPAD hakkında okurlarımıza kısaca bilgi verir misiniz? Kendinizi, babanız gibi hissediyor musunuz? Benzer sanatlarla uğraşıyorsunuz çünkü...

Alman Alman Dili ve Edebiyatı öğrenimi yaptığım 1960'lı yıllardan başlayarak, bir yan uğraşı olarak Almancadan dilimize çeviriler yaparken babam beni desteklemişti. "Sevdiğim, topluma yararlı olacağına inandığım kitapları çevirdim", diyen babamın dilimize kazandırdığı kırka yakın roman ve öykü kitabının yazarlarının ortak yanı insanlı, antifaşist, anti-militarist ve barışsever olmalarıdır. Ben de onun gibi, yapıtını Türkçeye kazandırdığım yazarla aynı çizgide olmayı yeğliyorum.

Foto 2 : 2012 Tarabya Çeviri Ödülü töreninde Yaşar Kemal ile

Anneniz Semiha ARPAD, kadın-erkek terzisi. Çok farklı ve etkileyici anılarınız olmalı... Okurlarımız merak eder, bu durum ev hayatınızı nasıl etkiledi?

Günlük ortak yaşamda evde herkes kendi göreviyle ilgilenirken birbirine destek vermekten tabii ki kaçınılmazdı. Bu uyumlu aile yaşamı annemle babamın mesleklerinde başarıya erişmelerinin nedeni olmuştu.

Çok yönlü bir sanatçı olmanın zorlukları var mı? Yoksa birbirlerini tamamlayan sanat dalları olarak mı görüyorsunuz?

Çok yönlü olmak çok güzel bir şey. Değişik dallarda başarıya ulaşmak kişiyi mutlu ediyor, onu daha çok başarıya koşturuyor. Tabii bu arada aşırıya kaçmamak da gerekiyor!

Hayat görüşünüz YAŞA ve YAŞAT... Biraz açar mısınız?

Ben bu yaşam şeklini annemle babamdan aldım. Alçak gönüllü olmanın çok yararlı yanları olduğuna inanıyorum. Kimseyi kötü etkilemeyeceksiniz, çıkarlarınızı ön planda tutup birlikte yaşadıklarınıza zarar vermeyeceksiniz, toplumun bir ferdi olduğunuzu hiç unutmayacaksınız.

İki çeviri ödülünüz var... Ödüller, edebi çalışmalarınızı ve üretkenliğinizi nasıl etkiliyor?

Ödüller edebi çalışmalarımı etkilediği için olumlu oldu, üretkenliğimi de arttırdı. Bunun yanı sıra belli dönemden sonra sadece kendi görüşlerime uygun olduğuna inandığım yazarların yapıtlarını çevirdim. Örneğin Zweig'in, Fallada'nın, Brecht'in, Kafka'nın, Roth'in yapıtları gibi... İnsancıl ve toplum sever yazarların...

Foto 3 : 2016 Talat Sait Halman Ödülü töreninde

Çok sayıda Almanca eserin Türkçeye çevrilmesinde sizin imzanız var. Türkler, sizin hayat verdiğiniz onca eseri okuyor. Neler hissediyorsunuz?

vet, bu doğru. Sanırım yüz çeviriye ulaşmak üzereyim! Zweig, Roth, Seghers ve Fallada'nın ortak yanları savaş karşıtı, toplumcu, insancıl ve barışsever olmaları! Onların yanı sıra Hesse, Kafka, Brecht ve Döblin de erişilmez edebiyatçılar. Ben onların görüşlerinin huzursuz girdiğimiz 21. yüzyılda her zamankinden çok daha önemli olduğu inancındayım! Kanımca en başta Stefan Zweig yapıtlarını okuyanı yüreklendiren, ona yaşama sevinci veren bir umut yazarı. Çünkü o barışın ve iyiliğin hep üstün geleceğini düşünmüş, umut etmiş ve yaşamının son dakikasına kadar da bu amaçla yazmıştı. Zweig çevirmek ve okumak bir tutkudur!

Eserler birebir çevrilebilir mi?

Hayır. Bu büyük bir hatadır. Birebir çevrilen metinler yapıtın akıcılığına engel olur. Bu nedenle de çevirmen bir yere kadar özgür olmak zorundadır. Örneğin bir sayfalık bir çeviri üç çevirmene verildiğinde üç ayrı çevirinin ortaya çıkması bunun en iyi kanıtıdır.

Çevrilen dilin kültürünü tanımak, ülkeyi tanımak, eseri ne denli etkiler?

Çevirmenin sadece çevirdiği dili tanması çevirinin başarılı olması için yeterli değildir. Onun çevirdiği dilin kültürünü de oldukça iyi tanması yapıtı çok olumlu etkiler.

Fotoğrafçılıkla uğraşmak size iyi geliyor mu? Yorgunluğunuzu alsın diye mi yapıyorsunuz yoksa zamanla yeni bir ilgi alanına, sanata mı dönüştü?

Fotoğrafçılık çok olumlu bir yan uğraşı. Uzun süredir içindeyim. Bu ilgi alanı bir süre sonra sanata dönüştü. "Türkiye'den İnsan Manzaraları" aradan geçen yıllarda Almanya'nın değişik kentlerinde yaklaşık elli kez sergilendi.

Almanya'da yaşamakla Türkiye'de yaşamak arasında ne gibi farklılıklar, benzerlikler var?

Almanya'da yaşamakla Türkiye'de yaşamak arasında tabii ki farklılıklar var. Kanımca bazı farklılıkların olması güzel. Onların iyi olanlarının günlük yaşamınızda yer almasını başarabilirseniz mutlusunuz demektir!

Türkiye'yi özlüyor musunuz?

Türkiye özlenmez mi?

Çeviri yapmak isteyen gençlere büyük bir usta olarak neler önerirsiniz?

Hem yapıtın yazılmış olduğu dili hem de Türkçeyi çok iyi bilmeleri lazım. Tabii sadece yabancı dil bilmek, başarılı çevirmen olmak değildir. Edebi bir yapıt çevirmek için genel kültür de gereklidir. Çevirmen çevirdiği dilin kültürünü, ülkesini tanmalıdır! Yazarla ve metinle böyle bir yakınlaşma olmazsa hiç çeviri yapmayın daha iyi. Yaparsanız birkaç çeviri sonrasında kimse kitabınıza bakmaz, üzülürsünüz. İyi Almanca veya iyi İngilizce bilmek, iyi çevirmen olmak için yeterli değildir. Bu mesleğe atılan kişinin edebiyatçı/yazar yanının olması da yararlıdır. Çevirmenler, diller ve kültürler arasında köprüler oluşturma görevini üstlenmiş, uluslararası edebiyatın yazarlardan sonra en önemli aktörleridir kanımca. Bunu unutulmamalı!

Burada sayın Doğan Hızlan'ın şu görüşüne de yer vermek istiyorum: "Okura sunulan eserin olabildiğince hatasız olmasının tüm sorumluluğu yalnızca çevirmenin omuzlarına yüklenmemelidir... Olası hataları önlemek için yayınevleri çok sıkı bir editöryel kontrol oluşturmaktadır. "

Son olarak okurlarımıza neler söylemek istersiniz?

Ülkemizin nitelikli yayınevleri batının nitelikli edebiyatçılarını, özellikle 20. yüzyıl yazarlarını ülkemize taşımak zorundadır! Okurun da seçimini yaparken bunu göz önüne alması önerilir. Çünkü batı kültürünün kapılarını Türk okuruna sonuna kadar açmak nitelikli yayıncıların sürekli yapması gereken çok önemli bir görevdir. İnsanlar aydın olmak için çok kültürlü yetişmelidir. İçinde yaşadığımız, yer yer sorunlara tanık olduğumuz 21. yüzyılda aydınlar toplumlara her zamankinden daha çok gerekli! Değişik kültürler arasında 'köprü' oldukları bilinen nitelikli çevirmenlerin önemli rolü de bu aşamada kesinlikle göz ardı edilemez!

DEMOKRASI VE MİLLİ BİRLİK GÜNÜ

15

TEMMUZ

TRABZON'A DAİR

BİR 24 ŞUBAT HİKÂYESİ

Nihan KARAALİ*

Uzun olmayan öğle saatlerine denk düşen, içinde kültür, sanat, tarih ve siyasal dokunuşlar adeta bir zaman tüneli... Babam Orhan Karaali'ye eşlik eden dostları ve yanlarında ben... sohbetler sohbetler... aktarılan bilgiler, günceler...

Anladığım, zaman içinde anlayamadığım bir döngü, yozlaşma ve kenti varoş kültürüne dönüştürme çabaları...

24 Şubat Kitabevi, günceli konuşmak, kitaplarla müşteri diyalogu insan zenginliğini hep öne çıkarırdı.

Trabzon'un spora düşkünlüğü, kitabevi vitrinlerinde yer buluyor, izleyici akınına uğruyordu. Bu alan, amcam Turhan Karaali'ye aitti.

Beni, en çok çevremdeki yakınlarımızın çocuklarının sömestri ve bayramlarda kitabevindeki konumlanmaları, ticari ve sosyal ilişkilerini geliştirmeleriyle yetişkinlerle diyaloglarına tanıklık etmek mutlu ederdi.

Kentimizin varoş kültüre teslim olmadan önceki halini özlememek mümkün mü? Kitabevi, bir ortam geliştirme, katma değer üretme ortamıdır.

24 Şubat Kitabevi, işyeri sahibiyle anlaşmazlık ortaya çıkınca... O dönemde sevgili Atay Aktuğ Belediye Başkanıydı. "Bir kitabevi asla kapanmamalı" deyip bize uygun bir alan gösterdi. Zaman içinde ben de kitabevi&kafe olarak yaşatmaya devam ettim. Hizmet satmanın sınırsız hazzını da yaşadım. Ta ki 1996'da bulunduğumuz alan restorasyona girdi, teslim olduğumuz vasıfsızlık her alanda kendini gösterir oldu. Azınlığın getirisi, kaliteyi yükseltmeye yeterli olmadı. Bu nedenden dolayı ki gelenekçi ve farklı yükseltilere erişemedik, açıkçası katma değer üretmedik.

Sonuçta doğa terapi, müze ev ve sanatsal etkinliklerle yaşamımı evimde müzik eşliğinde paylaşımlara açık olarak devam ettiriyorum.

*İşletmeci

ESKİ BİR MAHALLENİN YENİ BELLEK MEKÂNI: KAŞÜSTÜ CUMHURİYET PARKI

Aysun AYDIN SANCAROĞLU*

Kaşüstü Mahallesi, son on yılda Trabzon'un en hızlı değişen bölgelerinden biri olmuştur. Eskinin sessiz, kendi halinde sayfiye havası bugün yüksek apartmanların gölgeleriyle, büyük alışveriş merkezlerinin otellerin apartmanların gölgeleriyle doludur. Yol kenarındaki tarlalar çoktan betonla kaplanmış; kahve zincirleri ve fast-food dükkanları, mahalle kültürünün eski kahvehanelerinin yerini almıştır. Bir zamanlar kentin yazlıkçılarının yeri iken şimdi kilitlemiş trafiği, orta doğulu turistlerin tercih ettiği çok kültürlü kozmopolit bir yere dönüşmüştür.

Tam bu dönüşümün ortasında, Kaşüstü'nün sahille buluştuğu ince uzun, bölgedeki yazlık siteleri tarafından kapatılmış bir parsel yerel yönetim tarafından radikal bir kararla bölgenin en sevilen çekim noktalarından biri haline dönüştürüldü. Cumhuriyet Parkı. Betonun, alışverişin ve telaşın arasında bir boşluk. Mahalleye bırakılmış bir nefes aralığı. Adıyla da simgesel: "Cumhuriyet." Bir kamusal hatırlatma gibi; mekânın herkesin ortak kullanımına ait olduğunu fısıldayan bir iz.

Foto-1 Cumhuriyet Parkı Güney Girişi

*Öğr. Gör. KTÜ Mimarlık Fakültesi

Parkin açılışında ilk göze çarpan şey, ince uzun bir parselin işlevsel tasarımıdır. Hem spor, hem dinlenme, hem yeme içme mekânları, hem farklı yaş grubu çocuklar için oyun alanları ve yeşil alanlar parkı her yaşta kentli için bellek mekânı haline getirmektedir. Özellikle yaz akşamlarında park kalabalıklaşır. Mahalleli aileler, gençler ve çocuklar sahil boyunca kafe kısmında buluşur, deniz kenarı adeta küçük bir şenlik yerine döner. Gündüzün yorgunluğu burada dağılır; sohbetler, kahkahalar ve çocukların sesleri parkı doldurur. Sabahları ise bambaşka bir ritim vardır. Yakın çevrede oturanlar spor yapmak, yürüyüşe çıkmak için gelir. Günün erken saatlerinde deniz kokusu eşliğinde atılan adımlar, parkı bir nevi sağlık mekânına dönüştürür. Böylece Cumhuriyet Parkı, günün farklı saatlerinde farklı toplumsal rolleri üstlenir: akşamları mahalleli için bir buluşma mekânı, sabahları ise bedenin yenilenme alanı.

Foto-2 Çocuk Parkı

Kaşüstü'nün yeni yüzünde bu park, bir yavaşlama noktası olmaktadır. Çevredeki apartmanların sert ve dikey çizgilerinin ortasında yatay, yeşil bir nefes. Çocukların koşturabildiği, yaşlıların oturabildiği, gençlerin vakit geçirebildiği bir ortak alan. Cumhuriyet Parkı, sadece bir peyzaj düzenlemesi değil; aynı zamanda mahalle için yeni bir buluşma zemini. İnsanlar birbirine burada rastlıyor, selam veriyor, vakit geçiriyor. Park, Kaşüstü'nün değişen çehresinde ilk kez "kamusal olanın" kendine alan açabildiği bir yer haline gelmiştir.

Parkin mekânsal deneyimi...

Cumhuriyet Parkı, Kaşüstü ile deniz arasına çekilmiş ince uzun bir dikiş gibidir. Bir ucu mahalle yollarına, diğer ucu kıyıya değer; yürüdükçe hissedilen o mavi açıklık, yıllardır yazlık sitelerin duvarlarıyla kesilmiş kıyıyı tekrar mahalleye bağlar. Mavi bisiklet yolu sahil çizgisiyle birlikte akar; sabah serinliğinde pedallayan gençlerle, akşamüstü kol kola yürüyen anne babalar aynı şeridi paylaşır. Yaya yolu ile bisiklet yolunun paralelliği, "yan yana ama çarpmadan" yaşamının küçük bir provasıdır.

Foto-3 Kapalı Siteler Arasındaki Özgürlük

Zemin desenleri—satranç tahtası gibi kareler, şeritler, vurgular—parkın ritmini görünür kılar. Pergolalar bu ritmi aralıklı gölgeye çevirir; turuncu ahşap çerçeveler denize doğru kadrıjlar açar, oturan herkesin bir parça ufku olur. Henüz genç ağaçlar rüzgârla hafifçe eğilir; kökleri toprağa her tutunduğunda, buranın gelecekte daha da serinleyeceğini fısıldar. Çimenler yeni; üstünde top koşturan çocukların, bebek arabesini iten annelerin, bastonuna yaslanıp soluklanan amcaların izi kalır. O izler silinmez; toprak hafızalıdır.

Foto-5 Çimler ve Banklar

Çocuk oyun alanı mahallenin kalp atışıdır. Renkli kaydıraklar, salıncaklar, tırmanma üniteleri... Zincirlerin şingirtisi, lastik zemine vuran ayak sesleri, babaların "yavaş" diyen sesi. Gün biterken orada hâlâ bir koşuşturma kalır; güneş denize eğilirken bile çocuklar "bir tur daha" ister.

Parkin yanında yükselen Adalet Sarayı gün içinde bambaşka bir akış getirir. Duruşma aralarında avukatlar ve mübaşirler pergolaların gölgesine sığınır; dosyalar kapatılır, kravatlar gevşetilir, bir bardak çayla nefes alınır. Sert hukuk dilinin içinden çıkan insanlar, burada yumuşak bir rüzgârın, dalga sesinin, kahkahaya karışan çocuk civıltısının içine karışır. Kamu yapısının yanında böylesi bir açık alan, kentin gündelik adalet duygusuna da iyi gelir; farklı hayatlar yan yana oturur, birbirinin varlığına alışır.

Foto-6 Pergolalar

Hafta sonları pergolaların arası kermes tezgâhlarıyla dolar. Ev yapımı reçeller, örgü bebekler, öğrencilerin sergilediği küçük çizimler... Okullar sınıf gezilerini buraya planlar; öğretmenler sırayla sayım yapar, çocuklar "en çok hangi ağacı sevdin" diye fısıldaşır. Kermesin ucunda bir sahne kurulur bazen; belediye bando takımı ya da bir yerel müzik grubu akşamüstü küçük bir konser verir. Yaz akşamları kafe taşar; plastik sandalyeler yetmez, gençler çimenlere yayılır. Kimi telefonunun ışığında fotoğraf çeker, kimi kıyıya kadar yürüyüp dalga sesini dinler. Gündüz sağlık ve dinlenme mekânı olan park, akşamüstüyle birlikte mahalle şenliğine dönüşür.

Bu dönüşen ritim, parkın yalnızca peyzaj değil, kamusal bir sahne olduğunu gösterir. Kamusalılık, sadece "herkesin girebilmesi" değildir; karşılaşma ve tekrar ile kurulur. Sabah yürüyüşünde selamlaşan iki yabancı, üçüncü gün birbirini beklemeye başlamasıdır. Aynı bankın "bizim bank" diye anılması, çocukların salıncağa sırayla binerken kendi iç kurallarını icat etmesidir. Kermes çadırının her seferinde aynı pergolanın yanına kurulması, okul otobüslerinin her defasında aynı köşede durmasıdır. Bu tekrarlar bir kent belleği örer; park, mahallenin ortak anılarının depozitosu olur.

Foto-8 Denizle Kurulan Bağ

“Cumhuriyet” adı bu bellekle birleşince, park mekânı sembole dönüşür. Kıydan esen rüzgârda sallanan genç ağaçlar, pergolalara yavaş yavaş sarılmaya başlayan hanımelleri, adalet sarayından çıkanların gölgesinde içilen çaylar, çocukların akşamüstü yarışları... Hepsi birlikte kamusallığın sıcak yüzünü kurar. Özel mülkiyetin kapattığı kıyayı kolektif bir jestle açmak, yalnız sahile değil birlikte yaşama fikrine de yolu açmaktır. Burası, “benim yerim” ile “bizim yerimiz” arasındaki çizginin inceldiği noktadır.

Günün döngüsü parkta okunur: sabah tuzlu rüzgâr ve hızlı adımlar, öğle gölgede dinlenen birkaç kişi, akşam kafenin uğultusu, ışıkların uzayan çizgileri. Haftanın döngüsü de öyledir: hafta içi iş ve okul arasına sıkışmış kısa soluklar, hafta sonu uzun buluşmalar, kermesler, küçük eğlenceler. Mevsimler geçtikçe ağaçlar kalınlaşır, bisiklet yolunun boyası güneşte solar, bankların kolçaklarına mahalle çocuklarının kazdığı ilk harfler çoğalır. Zaman, parkın malzemesine işler; park da mahallenin zamanına.

Cumhuriyet Parkı, Kaşüstü'nün denizle barışma biçimidir. Önce gözle, sonra ayakla, en sonunda alışkanlıkla kurulan bir barış... Bir süre sonra herkesin dilinde aynı cümle dolaşır: “Hadi parkta buluşalım.” İşte o cümle, bir mahallenin belleğine yazılan en sade, en kalıcı satırdır.

Parkın Anlamı ve Bellekteki Yeri...

Cumhuriyet Parkı, Kaşüstü Mahallesi için yalnızca bir peyzaj düzenlemesi değildir. Burası, mahallenin hızla değişen dokusu içinde kamusallığın yeniden hatırlandığı bir mekândır. Yüksek apartmanların ve alışveriş merkezlerinin gölgesinde, bir boşluk açılır ve bu boşluk bir anda mahallelinin ortak belleğine eklenir.

Foto-7 Kermes

Her mahallenin belleğinde bir meydan, bir çeşme, bir kahvehane vardır. Çocukların oynadığı, gençlerin buluştuğu, yaşlıların hatıralarını anlattığı bir mekân. Kaşüstü, son yıllarda bu hafızayı kaybetmiş gibiydi. Sokak araları otoparklara dönüşmüş, kahvehaneler zincir kafe tabelalarının altında silikleşmişti. Cumhuriyet Parkı, bu kaybın ortasında yeni bir “ortak mekân” işlevi üstlenir. İnsanları yeniden aynı mekânda yan yana oturmaya, aynı yoldan yürümeye, aynı gölgeyi paylaşmaya davet eder.

Adı bile simgeseldir: “Cumhuriyet.” Bu isim, mekânın herkese ait olduğunu, kimsenin malı değil herkesin hakkı olduğunu fısıldar. Parkın kapıları yoktur, turnikeleri yoktur; giriş ücretsizdir, çıkış da öyle. İsteyen yürür, isteyen oturur, isteyen kahvesini içer. Bu serbestlik, cumhuriyet fikrinin mekânsal karşılığıdır: eşitlik, ortaklık, kamusalılık.

Foto Bisikletli çocuklar

Bellek, yalnızca eskiyi hatırlamak değildir; tekrar eden pratiklerle bugünü inşa etmektir. Sabah yürüyüşüne çıkan iki kişi üç gün üst üste karşılaştığında, aralarında bir selamlaşma geleneği doğar. Çocukların sürekli aynı salıncağa koşması, o salıncağı bellek mekânına dönüştürür. Kermeslerin her seferinde aynı pergolanın altında kurulması, o köşeyi hatıralarla doldurur. Bir yaz akşamı kafede yan yana oturan gençlerin kahkahası, ertesi yıl aynı yerde yankılanır. Bütün bunlar, parkın her köşesini küçük bellek düğümlerine çevirir.

Foto-8 Parkın Kafesi

Cumhuriyet Parkı, Kaşüstü'nün denizle yeniden buluştuğu ilk duraktır. Uzun yıllar kıyı özel sitelerle, otellerle, beton duvarlarla kapanmışken, bu park denize açılan ortak bir pencere olur. Deniz manzarası artık yalnızca yazlık sitelerin balkonlarına değil, bütün mahalleye aittir. Bankta oturan emekli bir adam da, bisiklete binen bir çocuk da aynı manzarayı paylaşır. Böylece deniz, mahallenin kolektif belleğine yeniden katılır.

Akşamları parkın kafe kısmı dolup taşar. Kahkahalar, sohbetler, canlı müzik sesleri... Çimenlerde piknik yapan aileler, denize karşı çay içen yaşlılar, fotoğraf çeken gençler. Bu akşam kalabalığı, parkı sadece gündüzün nefes alanı olmaktan çıkarır; gece de bir sosyalleşme mekânına dönüştürür. Kamusal alan yalnızca gündüzün ışığında değil, akşamın loşluğunda da sürer.

Zaman geçtikçe ağaçlar büyür, kökler toprağa daha derin iner, gölgeler genişler. O gölgelerde yeni hatıralar birikir. Çocukların büyüyüp gençliğe, gençlerin yetişkinliğe geçtiği bir yaşam döngüsüne tanıklık eder park. Tıpkı eski mahalle meydanları gibi, burası da insanların kendi hayat çizgilerini hatırlayacağı bir durak olur. Yıllar sonra "çocukken burada oynardım" diyecek olanların sesleri şimdiden yankılanır.

Cumhuriyet Parkı, Kaşüstü'nün dönüşümünde bir karşı-hafıza mekânıdır. Beton blokların unutturduğu mahalle kimliğini, yeniden hatırlatır. Kahvehanelerin kapandığı bir dönemde kamusal karşılaşma alanı yaratır. Denizin özel mülklerce kapanmasına karşı, kolektif bir bakış açısı açar. Adıyla ve işleviyle, yalnız bir park değil; bir mahallenin birlikte yaşama fikrinin simgesi olur.

Bugün Cumhuriyet Parkı'nda yürüyenler, oturanlar, çocuklarını salıncağa bindirenler farkında olmasalar da bir belleği yazmaktadır. Bu bellek, yarının Kaşüstü'sünde hatırlanacak: "Biz Cumhuriyet Parkı'nda büyüdük, orada vakit geçirdik, orada buluştuk."

Ve belki de en önemlisi, bu park, mahallenin geleceğine bırakılmış bir cümledir: Kamusal alan hâlâ mümkündür.

Fotoğraflar: Hami Mert Sancaroğlu

GÜN BİTTİ BİZ KALİYORUZ

Varol UZLU*

Hayat içerisinde gözden kaçırdığımız bir çok detayı şehrin belleğine bir doküman gibi eklemek için bir iz sürücü oluyoruz. Gerçek duygular sihir kullanılarak fotoğrafların ise belleklerde yer eder.

Bireysel ve toplumsal olanı kayıt altına almanın çok daha ötesinde insanın özüne inebilen işlere tevafuk etme niyetiyle görünenden sır olana yola çıkarak belgeler oluşturmaya çalışıyorum. Bunu bazen bir çocuğun masum tebessümünde bazen bir kadının mücadelecilerinde bazen de sokak arasındaki hamsi arabasını süren bir emek ustasının tezgahında yakalayabiliyorum.

Sesleri gürültüden ayırarak bir motif veya herhangi bir enstrümanın ruhu, onu belirli bir şekilde düzene sokarak şiirsel, felsefi, sosyal ve retorik düşünceyi tetikleyebilir.

Böylece aralarında sonsuz sayıda ilişki ortaya çıkar. Sözler müziği, müzik sözleri çağırıştırır ve sonsuza yürüyen bir birliktelik doğar.

Fotoğraf karesi de bütün bu duyguları size hatırlatarak bir ışık olur. Geçmişin Trabzon'unu anlatan her cümlede duygulandırır bizi... Kent mekan geçmişimize acı dokunuşlar yaparken siyah beyaz fotoğrafların içinde kaybolan mekanlardaki insanları çok göremeyiz.

Zamana direnemeyen 4000 yıllık şehrin yok edilen mirasını sadece anlatıp üzüyoruz. Geçmişle bağlantımızı sağlayacak özgün şehir mimarisi örnekleri de kaybolup giderken tarih kokan sokaklarındaki hüznü ve neşeyi arar oluyoruz.

Bazı fotoğraflara bakarken, iz sürdüğünüz, unuttuğunuz hüzneler gelir aklınıza, tekrar dahil olursunuz. Hikâye öyle samimi durur ki karşısında, içinde saf ruhunuzla selam durur olursunuz.

Ben bu karelere "yaşayan 'an'lar konuşuyor" diyorum... Yani her şey bir fotoğraf karesi değildir ama sizi içine alıyor ve başlıyorsunuz kendi anınızı anlatmaya... Olay tam da bu işte... Sıradan değil, sıraların samimiyetle hayale geçmiş kıymetli kılınan zaman süzmeleri... Kitaplar arasındaki güller misali... Bu güzel anılar da fotoğrafta yaşıyor... Ben de yaşıyorum....

Yıllar önce Tekke Mahallesinde yaşadığım sokakta çektiğim bir fotoğraf hep alır götürür beni kaybolan o zamanlara...

"Var hamsi" diye bir tenor sesi gibi çıkan o oratorik ses hâlâ hafızamdadır... İtinayla boyanmış hamsi arabası ile sokaklardaki son mahalle kültürünün bir karakteri gibiydi.

Daha sonradan adını öğrendiğim bu emekçi Bahçecikli Kahraman Koç'tu. Geçen yıllarda öldüğünü söylediler.

Sokaklarda gizli kalmış bu müstesna karakterler yok oldu gitti... Ruhumuz kaybolup giderken ne hazin, bir anlamda insan için... Bir daha geride kalan o zamanlarda olan bütün o güzellikleri sadece fotoğraflarda var bilmek... Her günün birazda olsa bu doğallığın vuku bulmasından kırılan eksilmelere şahidiz... Oysa insan neden bilmezdi ki sahip oldukları güzellikleri yaşatmayı? Daha kolay mutlu olmayı... Hiç anlayamadım. Akıl eksenimde yanıtız kalmış sorular arasında bu gerçek durur öylece...

Hayatın yüzünü gülümseten insanları hep arar olduk. Ardi sıra başlıyor her gün ve ansızın çekilip gidiyor. Gün bitiyor biz kalıyoruz. Yaptıklarımızı hazmedip yeni düşlerin gerçek olması için heyecan duyup tekrar renk katmak için bulunduğumuz anlara... Heyecanla keşfedip yol almaya devam ediyoruz.

*Fotoğraf Sanatçısı

MALAZGİRT ZAFERİ

Kutlu Olsun

AĞUSTOS

ZAFER BAYRAMI

Kutlu Olsun

Cumhuriyetimizin bânisi Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ü
ve silah arkadaşlarını minnetle yâd ediyoruz.

DENEME

EN BÜYÜK BANKNOT (200 TL) ANCAK LOKANTA BAHŞİŞİNE YETİYOR

M. Ulvi SARAN*

Ceplerimizi, cüzdanlarımızı ve dükkân kasalarını 200 liralık kağıt paralar istila etmiş durumda...

En büyük kupürlü banknotumuz, 200 TL ile ancak bir Latte (kahve) veya bir kâse çorba içilebiliyor. Hadi diyelim, 1 veya 1.5 kilo meyve alınabiliyor.

Kâğıt para olarak cebinizde veya cüzdanınızda 5, 20, 50 hatta 100 liralık banknotları buldurmanızın pek maddi bir anlamı yok. Çünkü bu değerdeki kâğıt paralar pek iş görmüyor. İlkokul öğrencisi, bayram harçlığı olarak verdiğiniz 100 liraya dudak büküyor. 50 lira ile açlığınızı bastırabilecek en basit atıştırılmalık, "kaşar-simit" alamıyorsunuz. Kafelerde bir bardak çay 50-80 lira arasında değişiyor. 100 liraya alabileceğiniz şey ancak ortalama 1 kilo meyve... Açıkçası bu banknotlar ancak yakın geçmişin "bozuk paraları" mesabesinde değer taşıyor.

Lokantada 3-4 kişi yediğiniz yemeğin parasını, farz edelim 3-4 bin lirayı ödemek için en yüksek değerli banknotunuzdan bir tomar çıkarıyorsunuz. Ardından ilave olarak bir 200'lük de bahşiş için bırakıyorsunuz. Yanlış anlaşılmasın; 4 kişilik bir yemek ücretini ödediğinizde bahşiş için beklenen para miktarı bu... (4-4.5 Dolar) Sonuç olarak, siz en yüksek banknotunuzla ancak "lokanta bahşışı" ödeyebiliyorsunuz.

5 liradan 100 liraya kadar tüm banknotlar dişe değer bir şey satın alamadığı için, ihtiyacınıza cevap verecek nakit kaynak olarak, mecburen 200 liralardan buldurmak zorundasınız. Sabah evden çıkarken yanınıza aldığınız bir tomar 200TL, cebinizde veya cüzdanınızda rahatsız edici bir şişkinlik yapsa da o günkü ıvır zıvır harcamalar veya küçük bir market alışverişi ile gün sonunda tamamen harcanıp bitiyor ve cebiniz boşalıyor. Bu yüzden, hiç olmaması gerektiği kadar, tabir yerinde ise "mebzul miktarda" 200 liralık banknot piyasada dolaşımda bulunuyor.

Merkez bankalarının, banknot ve metal paraların "adet ve tutar ilişkisi" mantığına göre, piyasada dolaşımda bulunma miktarlarını belirlemede dayandıkları ana sistem, teknik adıyla "emisyon hacmi kupür kompozisyonu;" yüksek değerli banknotların üzerindeki nominal değerle (kupür değeriyle), adet olarak piyasada dolaşımda bulunma miktarları arasında genel olarak ters bir ilişki bulunmasını gerektiriyor. Yani bir banknotun üzerindeki sayısal değer ne kadar yüksekse, piyasada dolaşımda bulunma miktarı o kadar azalıyor. Mevcut durumda, orta düzeyde nominal değerli banknotlar, en yüksek dolaşım yoğunluğuna sahip...Adet olarak miktarları çok fazla, üzerlerindeki sayısal değerleri düşük olan küçük birimli paralar ise; kural gereği kâğıt para olarak değil, "metal para" şeklinde kullanıma sunuluyorlar.

Bu bağlamda Euro bölgesinde, tüm dolaşım hacmi içinde, piyasada talep edilme ve kullanım yoğunluklarına göre; 20€'luk banknot %15.9 oranında, 50€'luk banknot %49.4 oranında, 100€'luk banknot %13.6 oranında, 200€'luk banknot ise %2.8 oranında ağırlık taşıyor.

Buna karşılık Türkiye'de Merkez Bankası'nın 2024 yılı başındaki verilerine göre, piyasada adet olarak en yüksek paya sahip iki kupürün (200 TL ve 100 TL'nin), toplam 4.2 milyar adet banknot içindeki payı %62,9 ağırlığındadır. Tutar olarak da en yüksek paya sahip 200 ve 100 liralık banknotların değer yönünden toplam içindeki payları ise sırasıyla %69,6 ve %23,6'dır. Buna göre, adet olarak tüm banknotların en yüksek oranı, yani %37'5'i 200 liralık banknotlardan; %25'4'ü 100 liralık banknotlardan; geriye kalan %37,1'i ise diğer tüm farklı kupürlü paralardan oluşuyor. (TCMB, 2023 Faaliyet Raporu-Banknot Emisyonu, Bölüm 2.6)

*Prof. Dr., E. Malatya Valisi

Metal (madeni) paralara gelince:

Bu konudaki temel absürtlük, madeni paraların neredeyse fiilen tedavülden kalkmış olmasıdır. "Bozuk para" olarak kullanılan 50 kuruş ve 1 liralara; ekonomimizde ve alış-veriş hayatımızda, hem fiziki hem de mali olarak taşınamayacak kadar ağır bir yük, "bir "kahır" haline gelmiş durumdadır.

Mevcut nominal değerleriyle 1 liralık ve 50 kuruşluk metal paralar pek fazla iş görmüyor. 5, 10 ve 25 kuruşluklar da fiilen ortadan kalkmış durumda...Bu halde 5, 10, 20 ve hatta 50 liralık banknotlar, gerçekte "bozuk para" işlevi görüyor. Oysa "metal parasız" ekonomi ve ticaret düzeni olmaz. "Paranın kupür yapısının tutarlılığı" ve "nominal değer hiyerarşisi" ilkeleri gereği; metal paraların, düşük değerli ödeme ihtiyaçlarının karşılanmasında, orta ve düşük değerdeki kâğıt paraların alt birimleri olarak dolaşımda yer almaları ve kullanılmaları gerekir. Oysa dolaşımdaki madeni "1 liralara," fiziki elverişsizliğini ve yüksek basım maliyetlerini makul bulmak mümkün değildir. Örnekleme gerekirse, 25 gram ağırlığındaki 25 liralık bir demet maydanozun bedelini madeni para ile ödemeye kalksanız; toplam ağırlığı 205 gram, toplam metal ve basım maliyeti 112.5 lira olan 25 adet 1'er lirayı tezgahların avucuna saymanız lazım. Bu saçma ve akıl dışı durum daha fazla sürdürülemez.

Piyasada 200 liralık banknotların bu aşırı bolluğu, öte yandan düşük değerli banknotların çok az, madeni paraların ise neredeyse hiç bulunmaması; "optimum kupür kompozisyonu" gereklerine hiç uymadığı gibi, para sirkülasyonunun "işlevsel kupür piramidi" yapısına da tamamen ters düşmekte ve neredeyse ters bir "para dağılım piramidi" oluşturmaktadır.

Türkiye'de kâğıt paraların bu asimetrik dağılım yapısının, büyük bir ağırlıkla enflasyon nedeniyle satın alma gücü düşen, fakat fiziki hacmi ve nominal değeri şişen büyük banknotlara yaslanması (bileşik %63 oranıyla 200 ve 100 liralıklardan oluşması); hem maliyet unsuru, hem teknik ve lojistik yük, hem de para politikası gerekleri ve paranın itibarının korunması açısından bir dizi sorun ortaya çıkarıyor.

-Fiziki ve Lojistik Yük:

200 ve 100 TL'nin alım gücü düşük olduğundan, ihtiyaca yeterli tutar için çok sayıda banknot gerekir. Bu nedenle kaçınılmaz olarak ATM'ler sık sık boşalır, nakit parayı taşıma ve doldurma maliyetleri artar, kasalarda sayım süresi uzar ve sahtecilik riski büyür. Bu durum bankalar ve perakendeciler için operasyonel yükü fazlasıyla yükseltir.

-Üretim ve İmha Maliyeti:

Düşük değerli ama yüksek adetli büyük kupürlerin hızla yıpranması, sürekli yeni basım ve eski banknotların imhası anlamına gelir. Bu da Merkez Bankası için kâğıt ve mürekkep giderlerini, güvenlik gereklerini ve lojistik maliyetlerini ciddi biçimde yükseltir.

-Ödeme Sistemi Elverişsizliği:

Nakitle yapılan işlemlerin hantallaşması nedeniyle veznedarlar ve kasiyerler daha fazla banknot saymak zorunda kalırlar. İşlem süreleri uzar ve personel maliyetleri yükselir. Günlük ödemelerde nakdin cazibesi azalır. Ancak, küçük işletmeler POS masrafının yüksekliği nedeniyle elektronik ödeme sistemine geçmekte zorlanırlar. Dolayısıyla geçişleri, plansız ve maliyetli olur.

-Para Politikası Gereklerine Aykırılık ve Değer Kaybı Algısı:

Büyük kupürlerin reel olarak değersizleşmesi "paranın değer kaybı" algısını güçlendirir. Fiyat istikrarı politikalarına güveni zedeler ve öngörülen hedeflere ulaşılmasını zorlaştırır. Yeni kupür basmamak, "enflasyon gerçeğinin reddedildiği" algısına yol açabilir. Bu da beklentileri bozarak "dezenflasyonu" zorlaştırır.

-Uluslararası İmaj ve İtibar Kaybı:

Euro ve Dolar gibi istikrarlı paraların dolaşımında, orta değerli kupürler fazla, en büyük kupürler ise az olmasına rağmen; Türkiye’de en yüksek kupürün hem adet hem değer olarak aşırı paya sahip olması, gelişmiş ekonomilerden ayrılmamıza yol açar ve Türk Lirasının zayıf olduğu izlenimini güçlendirir.

Kronik yüksek enflasyon döngüsü ve Türk lirasında hızlı değer kaybı, ekonomimizin yapısal karakteri...Bu gerçeği kabul etmek ve bununla yaşamak durumundayız. Türkiye şimdiye kadar değişik dönemlerde yaşadığı yüksek enflasyon dönemlerinin sonucu Türk lirasında görülen hızlı değer kaybını telafi etmek üzere, yerinde ve zamanında “gereken nominal değerlerde” para emisyonunu gerçekleştirmeyi ihmal etmedi. Oysa son dönemlerde, bu kapsamdaki adımların atılmasında ciddi gecikme yaşanmaktadır.

“Paranın değerinin düştüğü” algısına yol açmamak için yüksek kupürlü banknot basmaktan kaçınmak veya basımı geciktirmek asla akıllıca bir yol değildir. Bu iş geciktirildikçe, hem banknot veya madeni paraların piyasada işlevlerini yerine getirme kapasitesi erozyona uğruyor, hem de satın alma gücü giderek daha da azalan 200 TL’nin bir işe yaramadığını görmek daha büyük bir değersizlik algısı oluşturuyor.

Eğer hızlı adım atılmazsa, alışverişlerini nakit para ile yapma alışkanlığı olanlar, bu gidişle günlük ihtiyaçları için yanlarında para çantası taşımak zorunda kalacaklardır.

Özetle;

-500, 1000 ve 2000 TL’lik banknotlar acilen basılmalı,

-5, 10 ve 20 liralık banknotlar ise, gerçekte bozuk para işlevi gördükleri için, uygun gramajlarda metal para olarak basılmalı ve dolaşıma sokulmalıdır.

UNUTMAK NE ZAMAN BAŞLAR?

Tuba YILMAZ*

Bazı anılar sessiz kalır.

Ne anlatır, ne silinir.

Sadece oradadırlar.

Bir gölgenin duvarda kalışı gibi...

Sen başka şeylerle meşgulken bile onlar seni izlemeye devam eder.

Zamanın geçiciliğini kabul etmekle unutmak aynı şey değildir.

Geçen her günün içinden süzülen bazı görüntüler vardır, biz onları unuttuğumuzu sanırız.

Oysa unuttuğumuz şey, sadece onların artık canımızı acıtmıyor oluşudur.

Ama hatırlarsak...

İçimizden hafif bir rüzgâr geçer.

Bir kokuyu, bir sesi, bir yaz akşamını ya da gülüşün yarıda kalışını getirir bize.

Ve biz aslında o anları hiç unutmadığımızı fark ederiz.

Unutmak, Beynin Bize Tanıdığı Bir Ayrıcalıktır

Bilimsel olarak unutmak, beynin bilgi akışını düzenleme şeklidir.

Özellikle duygusal yükü olan hatıralar, hipokampus ve amigdala arasında işlenir.

Beyin, hayatta kalmamız için bazı detayları bilinçli olarak siler ya da bastırır.

Yani her şeyi hatırlayamamak bir eksiklik değil; tam tersine, bir koruma mekanizmasıdır.

Ama bazı şeyleri bilinçaltımız silmez sadece görünmez raflara kaldırır.

Ve biz bir gün, bir sesle ya da bir koku ile o rafa yeniden ulaşırız.

Alışkanlıklar Unutmaya Değil, Dönüşmeyi Başlatır

Unutmak, genellikle alışmakla karıştırılır.

Aslında bazı şeyleri unutmayız; sadece yeni alışkanlıklarla, onun etrafından geçmeyi öğreniriz.

Yalnız yatmaya alışırız.

O kişi olmadan kahve içmeye...

O haberi almadan gün içinde kalmaya...

Bu tekrarlar, beynin nöroplastik yapısını etkiler.

Yani alışkanlık, hatırayı silmez ama anlamını değiştirir.

Bir tür içsel yeniden yazım süreci başlar.

Zaman, Her Şeyin Üzerinden Geçen Sessiz Bir Bilgedir

Zaman silmez dönüştürür.

Bizi değiştirdiği gibi hatıraları da dönüştürür.

Bir zamanlar acıtan bir anı, yıllar sonra anlamlı bir öğretmene dönüşebilir.

Bayramlar, geçmiş hatırlatan ama aynı anda geleceğe bizi hazırlayan duraklardır.

Sevinenler kadar, eksik hissedenler de vardır.

Ve bazı bayramlarda en çok, kimin artık orada olmadığını fark ederiz.

Ama zaman, her boşluğu tamamen doldurmasa da, o boşluğa yeni bir anlam yükleyebilir.

Bugün kendine şu soruyu sor:

Sen, en son ne zaman gerçekten bir şeyi unuttun... ya da unuttuğunu sandın?

Küçük bir ritüel:

Bu yazıyı okuduktan sonra bir kâğıda şunu yaz:

"Artık dönüştürmeyi seçiyorum."

Altına unutmakta zorlandığın ama sana yük olan bir duyguyu, hatırayı ya da ismi yaz.

Sonra ister sakla, ister yak.

Ama yazdığını yazmak bile, bilinçaltına bir yeni yol açar.

Unutmak belki bir son değil, bir dönüşümün sessiz başlangıcıdır .

Sevgiyle...

* Sosyolog

ELBETTE AYRIŞACAĞIZ

Saadet YILMAZ*

Elbette ayrışacağız.

Kötülükten, menfaatten, riyadan, kibirden ama asla sanattan değil...

Uygarlıklar yıkılır, imparatorluklar unutulur; geriye kalan, bir şiirin mısrası, bir ressamın tuvalde bıraktığı fırça darbeleri ve bir notanın içimize işleyen o derin sükûtu...

Hafızalara kazınan yalnızca o ince işçiliktir.

Evet emek ister, evet ömür ister.

Fakat muhatabını eninde sonunda bulur.

Bir fikri savunmak, bir düşünceyi ispatlayıp apaçık ortaya koymak ancak sanat yoluyla mümkündür.

İnsanları birbirinden uzaklaştırır bazen fikirler.

Yan yana yürümekten imtina ettirebilir düşünce ayrılıkları.

Oysa sanat yoluyla ortak bir meydan bulunabilir, bir çok yön birbirine kavuşturulabilir.

Ayrılıklar insanı yalnızlaştırır, sanat ise bir arada tutmanın, ya da kavuşmanın başka bir adıdır.

Ayrışmalar bağları koparır; sanat ise söylenemeyeni söylettirir, yarayı sarar, sesi duyulmayı konuşTUR.

Sanat, sadece bir ifade biçimi değildir, bir direniştir de... Bir çılgıktır sessizlikte, bir meşaledir karanlıkta.

Köprüler kurar kopmuş ruhlar arasında.

Kaleler inşa eder savurgan ve fırtınalı havalarda.

Ve o köprü sayesinde kıyıya geçer ayaklar, o kaleler sayesinde korunur insan kalbi.

En az hasarla tamamlanır insan ömrü.

Sanat, yalnızlığa eşlik eden kadim bir dosttur.

Bazen bir dize bazen bir fırça izi bazen bir melodi...

Her biri, insanın kendisiyle ve dünya ile olan hesaplaşmasının yegâne tanığıdır.

İnsan, kendi kırıyla, kendi bencilliği ve çürümüşlüğüyle yüzleşmeden geçemez hiçbir eşikten.

Bir asa, bir rehberdir sanatın her bir dalı.

Sanatsız bir dünya, bir toplum ruhsuz bir beden gibi çürür, bir heykel gibi taşlaşır.

Sanat ise taşa ruh katar, ulu bir çınar gibi kök salar kalbin toprağına.

Kızıl bir günün ardından bir şafak gibi yükselir karanlığın ortasından.

Ve bir gün, fısıldayan bir dize, rengini haykıran bir tablo kalacak geriye...

Ve biz, ayrılmamış ve ayrışmamış ruhlarımızla, sanatın evrensel diliyle duyacağız, duyuracağız bütün sesleri..

Saygı ve Muhabbetle

*Gazeteci/ Yazar

SAKİN ŞEHİR

Zühtü AKYILDIZ*

“Sakin şehir - yavaş şehir” adı bile huzur veriyor öyle değil mi?

İtalyanca Citta (şehir) ve İngilizce Slow (yavaş) kelimelerinin birleşmesiyle türetilen “Cittaslow” sakin şehir anlamında kullanılmaktadır.

Cittaslow adı verilen ve belediyelerin üye olabildiği uluslararası birliğin merkezi İtalya’dır.

“Sakin Şehir” yerel kültürlerin varlığını ve devamını önemseyerek ve hayatın tadını çıkartabilecek sakinlikte, yavaş ve sürdürülebilir bir hayatın sahnelendiği şehri tanımlıyor sanki.

Ve ayrıca Sakin Şehir; doğal kaynakları korumak, çevre dostu uygulamaları özendirmek kısaca insan onuruna ve yaradılışına uygun yaklaşımları şehrin atmosferi haline getirmek olarak da tanımlanabilir. Bu yaklaşımla; esasen, şehrin sakinlerinin yaşam kalitesinin arttırılması amaçlanır.

Sakin şehir önerisi, bu bağlamda oldukça insani yönlendirmeler içerir. Bu yönlendirmelerin kalıcı bir şekilde hayata geçirilmesi “Sakin Şehir” ünvanının hak edilmesi yolunu açabilir.

Nüfusu 50.000’den az olan yerleşim yerlerinin belediyeleri, bahsi geçen ölçütlere sahip olduklarından eminseler “Sakin şehir” olarak kabul edilme başvurularını yapabilirler. Başvurular, “Cittaslow” genel merkezinde değerlendirilerek sonuçlar ilan edilir.

Evrensel bir kimlik olan “Sakin Şehir” ünvanının alınması elbette çok kıymetlidir.

Sakin şehir ilan edildiyse insan odaklı bir cazibe merkezi durumundasınız artık.

Yanılmıyorsam bu ünvanı hak eden ilk kentimiz Seferihisar’dır. Son olarak, Antalya’nın İbradi ilçesi ve Tekirdağ’ın Şarköy ilçesi de sakinler kervanına dahil oldu.

Bu yıl, Trabzon Belediyesinin bazı ilçeleriyle ilgili sakin şehir olarak kabul edilme başvurusu reddedildi.

Gerekçe gayet açıktı; “Sakin Şehir” ölçütlerinin yeterli düzeyde hayata geçirilememesi.

Doğrusu bu karar hiç de sürpriz değildi.

İlçelerimiz ve sakin şehir...

Keşke sakin şehir ölçütlerinin bir kısmı ilçelerimizde hayat bulmuş olsa.

İlçelerimizdeki çarpık yapılaşma sınırları alt üst eden boyutlara ulaşmıştır artık. Doğallığını koruyamadığımız; derelerimiz, sularımız, vadilerimiz ve köylerimiz önerilen ölçütlerin çok uzağındadır.

Yerel kültürün korunması ve sürdürülmesi konusundaki “başarımız”; organik ve yerel tabelaların sayısını arttırmaktan pek ileri gidemiyor ne yazık ki!

Güvenlik ve huzur?

* Gazeteci / Yazar

Evet Trabzon'dan henüz bir sakin şehir çıkmadı, bu gidişle yakın zamanda çıkma ihtimali de görünmüyor.

Ama bölgemizde iki tane sakin şehir var, Ordu-Perşembe ve Artvin-Şavşat.

"Ölmeden önce görmeniz gereken on yerden biri Şavşat köyleridir." Bu söylem, Türkiye'nin önde gelen gezginlerin ortak kabulüdür.

Şavşat'ın büyüğü "Sakin Şehir" ünvanını almasıyla iyice artmıştır. Şavşat, Türkiye'de bilinirliği en yüksek olan ilçelerden biri olmuştur artık ve bunu sonuna kadar hak etmiştir.

Bakır madenciliğinin yapıldığı Damar köyü (Artvin-Murgul) yüzlerce gurbetçi ağırladı. Biz de onlardan biriydik. Çocukluğumu, Şavşatlı, Ardanuçlu, Yusufelili, Borçkalı komşularla birlikte geçirdim. Damar, çocukluk anılarımda yer alan güzel insanlar diyarıydı ve bizler, "Göğe komşu toprakların" gurbet kokan çocuklarıydık.

O halde "Sakin Şehir" ilan edilen Şavşat'ı ziyaret etmek, tarihi bir zorunluluktan benim için.

Tarifsiz güzellikleriyle Şavşat Köyleri...

Birini diğerinden öne çıkartıp tanıtmayı, köylerin tamamında yaşatılan kültürel değerlere saygısızlık olarak görürüm.

Yavuzköy'den Düzenli'ye, Meşeli'den Cevizli'ye, Kayadibi'nden Arpalı'ya bütün köyler çok özel...

Sahara Milli Parkı'ndan Karagöl'üne, Arsiyan Yaylalarından Kocabey Yaylası'na bir yeryüzü cenneti Şavşat.

Ve tabii; aydın, alçak gönüllü, hoşgörülü ve konuksever Şavşat insanı da cabası.

Kısa sürede etkili bir gezi yapmak istiyorsanız bir rehber ihtiyacınız olacaktır. Benim rehberliğimi 50 yıl sonra yeniden kavuşup tanıştığımız çocukluk arkadaşım yaptı.

Emekli eğitimci Turan Orakçı; Şavşat rehberim, "Sakin Şehir" tanımlamasına ne kadar da uygun bir karakterisin öyle. Etkileyici bir sakinlikle ve huzur veren bir yaklaşımla Şavşat'ı unutulmaz anılarımızın arasına yerleştirdin.

Şavşat Öğretmenevi ve güler yüzlü görevlileri, sakin şehrin görünür yüzünü tamamlayan unsurlarından biriydi bizim için.

Ve günü, 'Efkâr Tepesi'nden Şavşat'ın derinliklerini seyre dalarak tamamladık.

Efkâr Tepesi seyri, ilgili romanın sayfalarını çevirmek gibi, edebi, romantik ve tarihsel bir andı bizim için.

Bu kısa gezide sakin şehre yakıştıramadığım iki durum gözlemledim.

Yollar ve hastalıkla boğuşan çam ormanları.

Evet bütün köy yolları çok ama çok bozuk.

Belki de öyle olması köylerin ve doğanın korunması açısından olumlu sonuçlar veriyordur. Zira yolunu modernize ettiğimiz bütün alanlar kısa bir süre sonra doğal güzellikleriyle vedalaşıyorlar, Ölüme doğru yol almaya başlıyor.

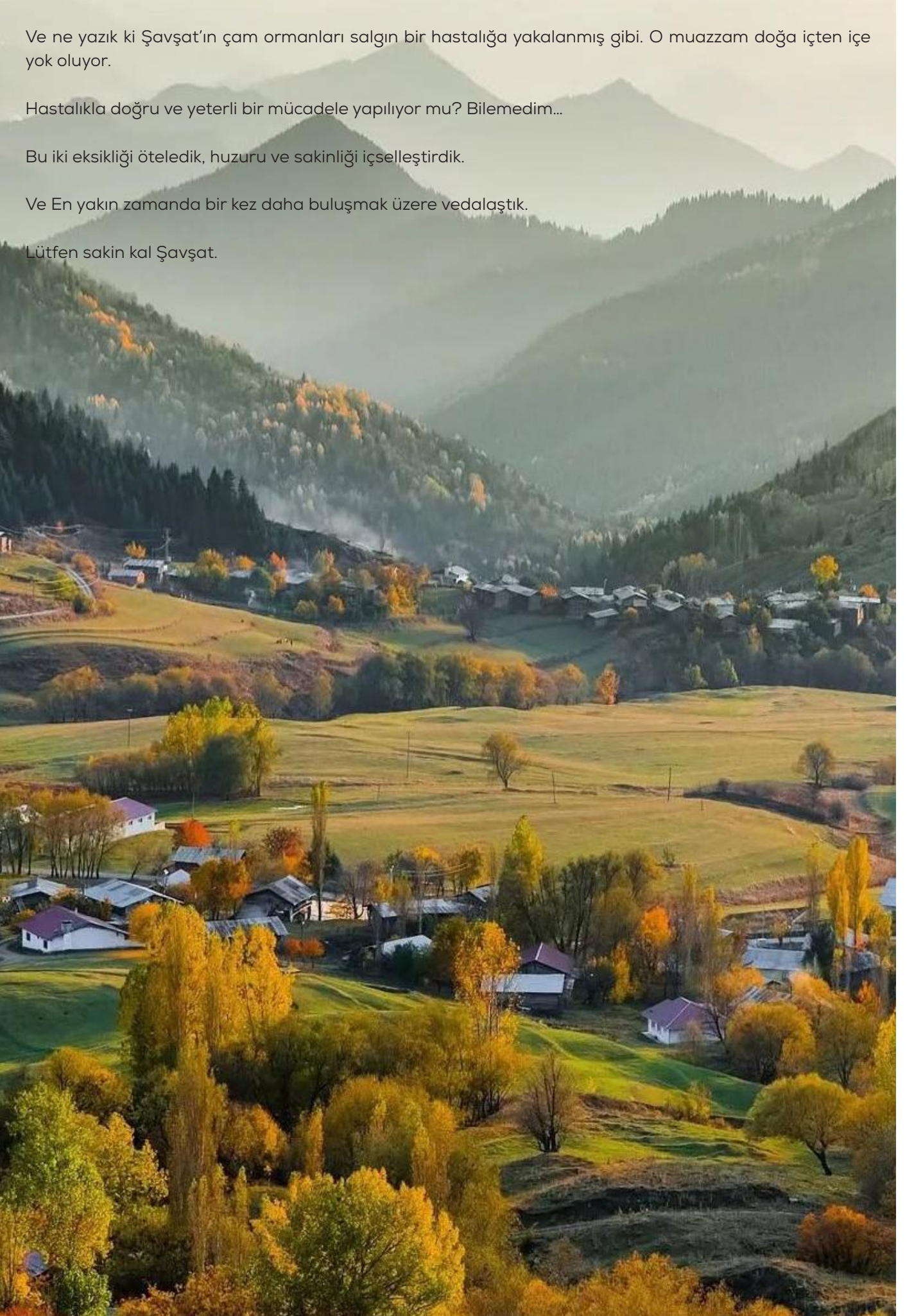
Ve ne yazık ki Şavşat'ın çam ormanları salgın bir hastalığa yakalanmış gibi. O muazzam doğa içten içe yok oluyor.

Hastalıkla doğru ve yeterli bir mücadele yapılıyor mu? Bilemedim...

Bu iki eksikliği öteledik, huzuru ve sakinliği içselleştirdik.

Ve En yakın zamanda bir kez daha buluşmak üzere vedalaştık.

Lütfen sakın kal Şavşat.

EDEBİYAT

BEKLEYİŞ

Tuba GEDİKLİ*

Ağaçlar kalem olsa, yapraklar kâğıt olsa, denizler mürekkep olsa benim derdim yazılmaz.

Ömrümüz seksen sene olsa, geceyi gün ederek konuşsak benim derdim anlatılmaz.

Erkek çocuğa sahip olabilmek için yedi tane kızı olmuş annemle babamın. Sekizinci erkek olunca çocuk işini bitirmişler. Ben o kızların ilkiyim. En büyük kız olduğum için ev işleri gibi kardeşlerimin ve hayvanların bakım işlerini de annemle paylaştım.

Büyük kız dememe bakmayın siz, beş yaşında, benden küçük iki kardeşi evde korur gözetirken bile çok büyük sayılmazdım.

Annem tarlaya giderken, birine biberonla süt bırakırdı, bir diğerine muhallebi... Kardeşlerime yedirmem gerekirken gizli gizli bebek olanın biberonundan emdiğim, diğerinin mamasından yediğim çok olurdu.

On yaşına geldiğimde benden sonraki kız kardeşlerim, kendilerinden sonrakilere bakabilecek kadar büyümüşlerdi. Annem, babam da komşunun ineklerine çoban verdi beni.

Üç, dört yıl çok zor geçti. Gençliğim dediğim o yıllarda el kapısında çok güçlükler çektim. İnekleri beklerken, ilkokula giden yaşitlarımı görürdüm sabahları... Hep onların çok eğlendiklerini düşünürdüm. Hiç okula gitmediğim için ben ancak öğretmenleriyle, arkadaşlarıyla oyunlar oynayıp gülüşüklerini hayal ederdim. Zordur el kapısı, zor... En basitini ben diyeyim sana, var gerisini sen anla. Yemeğini veren kişi, annen değilse eğer doymadığında ya da yemeği çok sevdiğinde ikinci tabağı isteyemezsin bile.

Öyle geçti yıllar, geldim on üç yaşına, artık genç kız olmuşum, evlilik çağı gelmişti! Çobanlık işim bitti artık. Babamın evine döndüm. On dördüme girmiştim ki babamın beni evlendireceğini söyledi annem... evlendim, öyle çarçabuk.

Gelin gittiğim aile daha başka köydendi. Maddi durumu bizden daha iyi varlıklı bir aileydi.

Ailenin yanına gelin gittim. Eşimi hiç tanıımıyordum. Başlarda heyecandan, korkudan baya bir zamanda tanıyamadım zaten ama sonradan çok ısındım ona. Anlaştık eşimle, anladık birbirimizi. Gülerdik, gülüşürdük onunla. Eşimle biz sevdik birbirimizi ama ona da kader bırakmadı.

On dört yaşındayken bir kızım oldu.

Kızım bacaklarından sakat geldi dünyaya.

Kayınpederim, yılda üç kez uçakla kızımı Ankara'ya tedaviye götürürdü.

Ben On altı yaşındayken de bir oğlum oldu ama yaşamadı, kurtardı bu dünyadan!

Şimdi böyle diyorum ama o zamanlarda çok üzüldük, çok ağladık babasıyla.

Sonraki altı yıl çocuğum olmadı. Yirmi iki yaşındaydım ikinci kızım dünyaya geldi. Kızım 40 günlükken, babası budamak için çıktığı ağaçtan düştü...

Dünyamız yıkıldı. Bizim kıyametimiz koptu. Oracıkta can vermişti eşim. Nefesim kesildi daha nefes alamam sandım ama aldım, daha kaderin bana çektireceği çok çile vardı, bilemedim...

Eşim öldükten sonra yaşım genç olduğu için beni babamın evine yollamak istediler,

* Sosyolog

Büyük kızım sekiz yaşına gelmişti ama hala tedavisi sürüyordu. Benim babamın maddi durumu kızımın tedavisini devam ettirmeye yetmezdi. Kayınpederim tedavi ettireceği için büyük kızımı bana vermedi. 2 aylık bebeğimi alıp, kendi babamın evine gitmemi istediler.

Yalvardım kayınpederime, ağladım, gönderme beni, tamam evinden çıkarayım ama bir oda olsun, bir kümes olsun koy beni içine, orada dururum. Yakınında olayım. Beni kızımdan ayırma! Kızım bensiz ne yapar, ben onsuz ne yaparım. Kardeşleri birbirinden ayırma! Hiç duymadı beni, kararını vermişti.

Kendi babam geldi, onunla döndüm köye ama yine insaf eder kızımın yanına alırlar beni diyordum. Çocuklarımı birbirinden, beni onlardan ayırmazlar diye umudum vardı. Onlar da evlat acısı yaşadı, anlarlar beni. Hem kızım arar annesini, ağlar, ister. Kıyamazlar kızıma. Ellerinde büyüdü kızım. "Bana yapsalar da ona bu kötülüğü yapmazlar," dedim. "Bana etmeseler de ona insaf ederler" dedim. Dedim de...

Döndükten sonra annemin bana söylediğiyle sarsıldım.

"Babanlar anlaştı, seni daha oraya yollamayacak. Temelli geldin sen. Unut artık orayı." Ben bunu duyar duymaz kucağımda 2 aylık kızımın tek başıma yoldan aşağıya vurduğum kendimi. Yerde iki metre kar vardı ve hâlâ yağıyordu. Tipi, fırtına... Ben ıslandım, kızım ıslandı ama yola inmeyi başardık.

Oradan merkeze vardık. Zor şer attım kendimi eşimin köyüne. Onun mezarı da orada kalmıştı, gittim mezarına, hem ağladım hem sevdim toprağını ellerimle. İçimi döktüm ona.

Kaynanamın, kayınpederimin evine vardım. Kucağımda bebeğimle yalvardım kapılarında, "kızımı görmeden duramam, kıymayın bize" dedim ama, beni içeri dahi almadılar. Kapıları kapattılar yüzüme, gitmemi istediler. İnsaf etmediler, çocuğumu bana vermediler, bana göstermediler bile... Kardan, kıştan kucağımdaki bebeğimin donmayacağını bilsem yatardım o gece kapılarında.

...o gün döndüm geri.

Anlamak istemiyordum olanları. Aklımı kaçıracaktım, çok çaresizdim. Ağladım saatlerce, günlerce, gecelerce, haftalarca sonra bir perde indi sanki karardı her yer ve gözlerim görmez oldu.

Ameliyat ettirdiler beni açtırdılar gözlerimi. Dünya nimetlerini değil çocuğumu görmek istiyordum ben. Gördüğüm hiçbir şey kızımı görememenin acısını dindiremezdi.

Küçük kızım çok küçüktü daha Allah'tan, bu acılardan pek bir şey anlamıyordu, kız kardeşlerim de onunla çok ilgileniyordu çünkü ben yiyemez içemez olmuştum, aylar geçiyor kızım gelmiyordu.

Bu seferde dişlerim dökülmüştü... Her gün teker teker düşüyordu dişlerim.

Eridim, bittim anlayacağınız ama yaşadım.

Bir gün evlatlarımı bir arada göreceğim günün umuduyla yaşadım. Biliyordum bir gün gelecekti kızım.

Kalp hastası oldum. Sinir hastası oldum.

Hiç kimse bana el tutmadığı için hepten deli oldum. Evimizin altında bir çam ağacı vardı. O çamın dibinde aylarca yattım. Neden mi? Çünkü yol görünürdü oradan. İnsafa gelir de bir gün kızımı getirirler bana, gelişlerini görürüm diye günlerce, aylarca bekledim o ağacın altında. Gözyaşlarımla suladım çamın toprağını, dualarımla salladım ağacın yapraklarını...

“Deli çıktı bu kız, daha iflah olmaz” dediler. “Vazgeç bekleme artık” dediler. “Unut” dediler.

Evlat unutulur mu? Evlat hiç bırakılır mı? Deli olan sizsiniz.

Çok sabrettim ben, çok ızdırıp çektim ama sonunda Mevla'm güldürdü beni.

Getirdiler yavrumu bana ... Evet üç yıl sonra kavuştum yavruma. Yavrum da bize kavuştu. Kim bilir nasıl ağladı geceleri, nasıl dayandı yüreği annesizliğe. Küçük kalbi ne çok sızladı? Çok ağladık birbirimize sarılıp. Kardeşini en son gördüğünde iki aylıktı. Kavuştüğümüzda ise üç yaşına gelmişti küçük kızım.

Küçük kızım, “abla” dedi, “abla”! O gün benim kalbim yeniden attı. Gözlerim o gün dünyayı yeniden gördü. Allah'ıma şükürler olsun, bu günlerime binlerce şükür.

Kızlarım şimdi evliler. İkisini de ne zaman istesem görürüm. Ne zaman istersem gider gelirim evlerine. O ağacın altına yine gidip oturuyorum. Bu kez beklemek için değil şükretmek için.

Gözlerim karardı, bedenim tükendi ama kalbim hiç kararmadı, umudum hiç tükenmedi. Hiç vazgeçmedim... Dualarımın salladığı yapraklara, gözyaşlarımın ıslattığı topraklara şükürler olsun...

KİŞİSEL GELİŞİM

TEPKİ VERMEK Mİ CEVAP VERMEK Mİ? ZİHNİNİN EN GÜZEL İMTİHANI

Arzu GÜRLER SAĞLAM*

Bir Dakika, Yaşamını Sen mi Yönetiyorsun, Duyguların mı?

Hadi sana çok basit bir soru sorayım:

Bugün birine bağırdın mı, surat astın mı ya da "Keşke öyle demeseydim" dediğin bir an yaşadın mı? Eğer "evet" diyorsan, seni kutluyorum çünkü çok normal bir insansın. Hepimiz böyleyiz.

Ama işte fark burada başlıyor:

Bazıları bu anları bir **teпки** ile geçiriyor, bazıları ise bir **cevap** ile. Tepki, çoğu kez anlık, otomatik, düşünmeden gelen bir refleks. Cevap ise bilincin direksiyona geçtiği bir seçim.

Tepki = Otomatik pilot.

Cevap = Kaptan köşkünde sen.

Hayatın kalitesini belirleyen işte bu fark.

Tepki: Kibritin Alevi

Tepki vermek, çocukken öğrendiğimiz reflekslerin bugüne taşınmış hali.

Birisi sana ters baktı → Kaşlarını çatıyorsun.

Trafikte biri önüne kırdı → Kornaya abanıyorsun.

Yöneticinin sesini yükseltti → İçinde bir öfke volkanı patlıyor.

Fark ettin mi, bunların çoğu **senin şimdiki aklınla değil, geçmişin kayıtlarıyla** ilgili?

Küçükken seni susturan, haksızlık eden ya da görmezden gelen bir anı, bugün minicik bir kıvılcımla yeniden yanyor.

Tepki, tıpkı kibrit gibidir. Kibriti çakarsın, "çıt" diye ses çıkar ve bir anda alevlenir. O alevi ne yapacağın ise senin farkındalığına bağlıdır. Yemek pişirmek için mi kullanacaksın, yoksa evini mi yakacaksın?

Unutma: Tepki kontrolsüzdür.

Tepki anlık tatmin sağlar ama uzun vadede pişmanlık bırakır.

Cevap: Sessizliğin Gücü

Şimdi gelelim **cevap vermeye**.

Cevap vermek demek, olay ile senin arana minik bir nefes koymak demek. O nefesin içinde sihir var. Çünkü o nefeste sen düşünebilir, tartabilir, seçebilirsiniz.

Cevap vermek, duygularını bastırmak değildir.

Tam tersine, duygularını görür, onlara alan açar ve sonra "Tamam, ama ben bu durumda nasıl biri olmak istiyorum?" diye sorarsın.

Bak burada ince bir sır var:

Tepki = "O beni kızdırdı."

Cevap = "Ben kızdım ama nasıl davranacağımı ben seçebilirim."

Birinde güç karşındaki kişide.

Diğerinde güç sende.

Alıntı Kutusu:

"Tepki bağıırır, cevap fısıldar.

Tepki acele eder, cevap zamana güvenir.

Tepki kırar, cevap onarır."

Büyük liderlerin, bilge insanların çoğu zaman sakin görünmelerinin sebebi işte budur. Onlar duygusuz oldukları için değil, duygularına köle olmadıkları için.

* Yazar

Günlük Hayattan Eğlenceli Örnekler

Şimdi biraz eğlenelim.

Hadi bakalım, bu iki senaryoyu düşün:

Senaryo 1 – Tepki

Eşin ya da arkadaşın sana “Yine geç kaldın” dedi.

Senin otomatik pilot:

“Sen de hep abartıyorsun! Biraz geç kaldım diye dünyanın sonu mu?”

Sonuç? Kavga, kırgınlık, suratlar asık.

Senaryo 2 – Cevap

Aynı cümle: “Yine geç kaldın.”

Sen bu kez nefes aldın, gülümsedin:

“Evet, haklısın. Bugün biraz zaman yönetimini beceremedim. Ama seninle buluşmaya değirdi.”

Sonuç? Tatlı bir sohbet, belki kahkahalar.

Bak gördün mü? Olay aynı, ama zihniyet farklı. Ve sonuç tamamen değişiyor.

İşte sizi sarsacak bir Metafor

Hayatı bir tenis maçı gibi düşün. Karşındaki sana top atıyor. Top sert mi geldi, hızlı mı geldi, o senin kontrolünde değil. Ama sen o topa nasıl vuracaksın, işte o tamamen senin seçimidir.

Sonuç: Zihniyet Meselesi

İşte buraya geliyoruz:

Hayatın kalitesini olayların büyüklüğü değil, onlara verdiğin **cevabın niteliği** belirler.

Her gün defalarca yol ayırımındasın.

Bir yol: Tepki. Hızlı, kontrolsüz, geçmişin izleriyle dolu.

Diğer yol: Cevap. Bilinçli, güçlü ve özgür.

Altın Cümle:

“Tepki bir alışkanlıktır.

Cevap ise seçtiğin bir zihniyettir.”

O yüzden bir dahaki sefere sınırların gerildiğinde kendine şu soruyu sor:

“Ben bu durumda kim olmak istiyorum?”

Çünkü günün sonunda mesele şu:

Hayat seni değil, sen hayatını seçiyorsun.

Küçük Pratikler – Tepkiden Cevaba Geçiş İçin Mini Egzersizler

3 Saniye Tekniği

Bir olay karşısında hemen konuşmadan veya hareket etmeden önce içinden üçe kadar say. Bu üç saniye seni otomatik tepkinin zincirinden kurtarır ve bilincine alan açar.

Nefes Molası

Sinirlendiğini hissettiğinde burnundan derin nefes al, ağzından yavaşça ver. Nefes, zihnin “reset” düğmesidir. Tepkinin enerjisini sakın bir cevaba dönüştürür.

Gülümseme Deneyi

Tepki vermek üzereyken yüzüne küçük bir alaycı gülümseme kondur. Bu sahte gülümseme bile beynine “rahatla” mesajı gönderir. Bir bakmışsın içten bir gülümsemeye dönüşmüş.

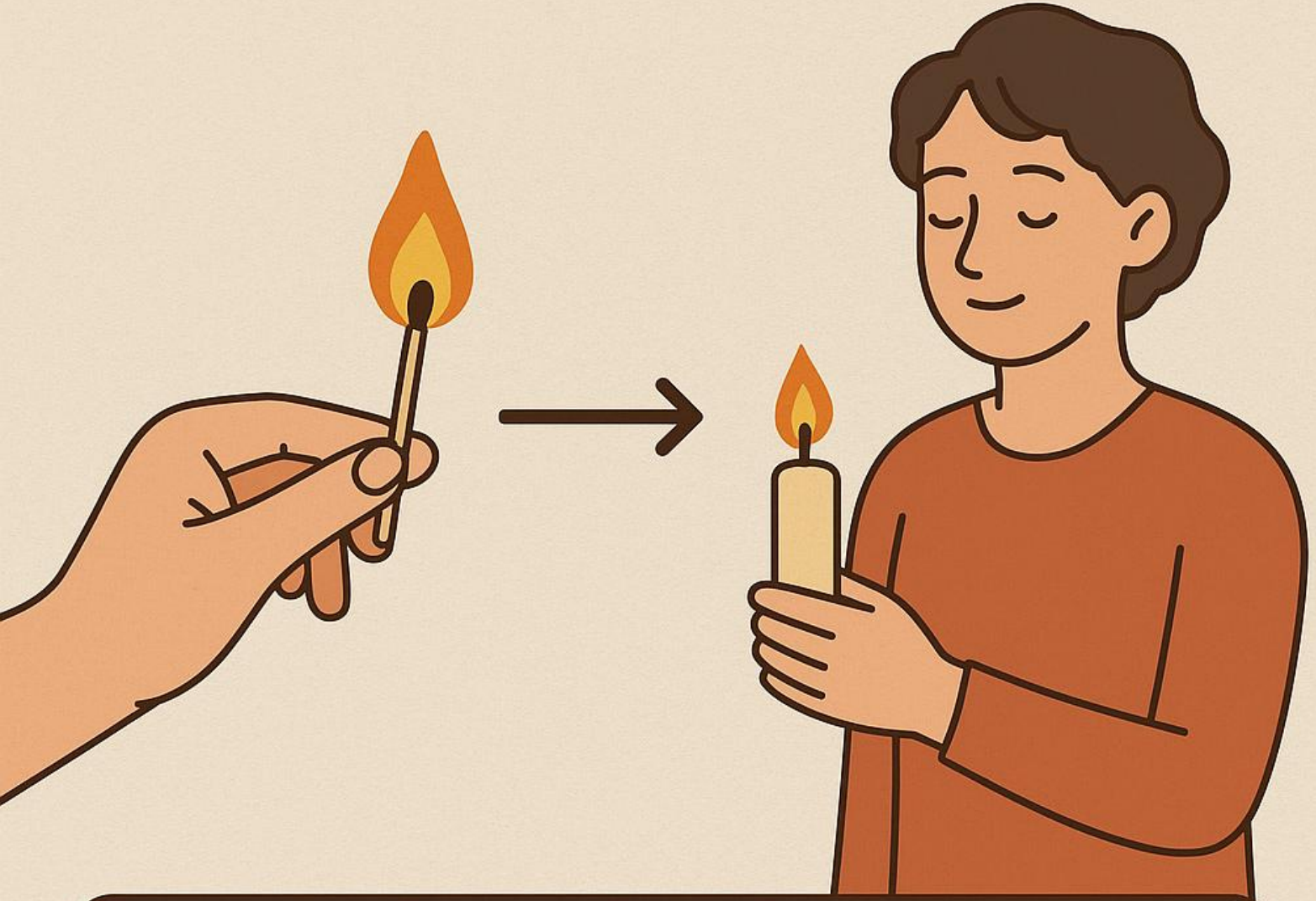
Günün Cevap Günlüğü

Akşam yatmadan önce kendine şu soruyu sor:

“Bugün nerelerde tepki verdim, nerelerde cevap verdim?”

Bir satırla bile yazsan, farkındalığın kat kat artar.

TEPKİ VERMEK Mİ, CEVAP VERMEK Mİ?

**Tepki = Otomatik refleks.
Cevap = Bilinçli seçim.**

SEN NASILSIN

Oya ÖZER*

Çok uzun zamanların içinden, belli ki çok yorgun geliyorsun.
Deli dalgalar yüreğinde belli ki tarifi yok sende.
Hiç sebepsiz bazen kendine kızıp ve belki hiç de hak etmediğin gerçeğini kabul ediyorsun.
Ve aslında hiç de kabul etmemen gerektiğine inanarak...

Öfke, en sevdiğin duygun oluyor.
Sana karşı, her şeyin tam da karşında olduğuna inanarak, canını acıtmak istediklerini düşünüyorsun.

Sen gibi kaç kişiyiz, aslında?
Hiç birbirimizi bilmiyoruz.
Ta ki bir yerlerde karşı karşıya gelip, aynı dili konuşmaya başlayana kadar...

Sen gibi ben de...
Ben gibi o da...

Farklı olan, başka sözlerde anlatmaya çalıştığımız, aynı hikâyeler. Hep bir telaş. Hep bir koşturma. Sanki birikmiş dünyanın bütün işi, o kadar çok şeyi bir güne sığdırmanın telaşındayız.

Hep birileri, hep başkaları için yapacak bir şeyleri yetiştirmeye çalışmaktan, kendini ertelediğin zamanlar.
Dur durak yok, nefesinde.
Belki "panik atak oldum" diye düşünüyorsun
çoğu kez.
Belki sebebini bilemediğin hâlsizliğin,
koşturmaktan bitap düşmektir, ne dersin?
Belki başkaları için her şeyi yapmaya hazır olda beklediğinden, kendine kalmayan, zamanların sıkışıklığı
içinde kalmışlığın...
Ve öfken, belki de anlatamadığından değil, kendini bile anlamadığından...

Kaç kez aynı şeyi yaşadın da yine anlamadın.
Çünkü cevapları görmezden geldin, kaç defadır!
Değmediğini düşündün. Belki değmeyeceğini.
Bu yüzden denemekten kaçtın çoğu kez.
Bu yüzden ne çok keşkelerin birikti.
"Hangi birine ağlamalıyım" diye düşünürken, "aman sen de" deyip vazgeçmişliğinin pençesine düştün bu kez.

Vazgeçtiğin, yarım kalmışlığın adına "boşvermişlik" dedin.
Erteledin çok şeyi. "Aman olsun, yarın yaparım" diye ne çok şey birikti. Şimdi üst üste hepsi. Yük olmaktan başka bir işe yaramadı.

Hiç tamamlamaya cesaret edemediğinden,
kendini altında kalmış hissediyorsun geçmişin.
Belki başaramamaktan korktun, tam da zaten başaramadığını düşündüğünden vazgeçtin.

* Davranış Bilimleri - Bilinçaltı Dönüşüm Uzmanı, Eğitimci - Yazar

Şimdi dönüp baktığında, olmak istediğin yerde, göremiyorsun kendini.

Ertelelediğin her şey zamanla birikti ve sen, hayal ettiğin her şeye şimdi çok uzaksın. Sonra, o hayallerinle arandaki mesafenin gitgide büyüdüğünü ve hiçbir zaman onları gerçekleştiremeyeceğinin kaygısını yaşadın. Üstelik bahanen de hazırda:

"Bizden iş geçti, artık. Ben yapamam ki."

Sebeplerini, sorumluluklarını başkalarına atarak, kendini görmezden gelmeyi sen seçtin. Kendin için yapacaklarını

ertelediğinden, öfkenin, sesindeki hiddetin nereye savrulduğunu duymuyorsun, konuşurken çoğu kez... Bu yüzden çok insanı kırdın, kaybettin. Sonrasında kendin de

çok üzüldün ama kırılan yenilendi mi?

Çoğu gitti hayatından.

Peki sen, senin gibi biriyle kalmak ister miydin?

Şimdi bir kez daha bak aynaya. Ya kendine gelme vakti ya da yine yaptığın gibi kendinden kaçmaya devam et.

Ama sen de biliyorsun. Kaçtığın her defasında yine yakalanıyorsun aynı tuzağa. Üstelik daha da büyüyor öfken, hiddetlenerek...

Bu kez söz geçiremediğin kendin oluyorsun.

Üstelik, seni dinlemeyen seni, tanıyamıyor, uzaklaşıyorsun kendinden. Cevapları, içeride bulamadığından, bir sürü ilaca sarılıp, uyuşturup her şeye kapatıyorsun kendini.

Sonunda ne mi oluyor?

Sence?

Dışarıda güvensiz, yalanlarla dolu bir dünya, sahte ilişkilerle örülü, maskeyle dolaşan bir sen.

"Sen nasılsın?" diye sorduklarında, ezberlediğin ama doğru olmadığını bildiğin tek cevap:

"Aaa evet, çok iyiyim, teşekkür ederim."

Gerçekten bu kez doğru cevabı ver kendine.

GERÇEKTEN

"SEN, nasılsın?"

MODA

CUMHURİYET'İN İLK YILLARINDA TRABZON'DA KADIN GİYİMİ

Nazmiye AYDIN*

Osmanlı İmparatorluğu'nda kadın, Tanzimat'a kadar, Mecelle hükümleri ile belirlenmiş ve "makarr-ı nisvan" olarak adlandırılan mutfak, kuyu başı ve avludan ibaret bir sosyal alanda, geleneksel roller içinde yaşamını sürdürmüştür, kadının en önemli uğraş alanları aile içinde büyük hanımlar tarafından öğretilip, kuşaktan kuşağa aktarılan dikiş, nakış ve aşçılık işleri olmuştur. Çünkü Osmanlı toplumunda bir erkeğin evin geçimini sağlamanı beklemek ne kadar doğalsa bir kadından dikiş dikmesini beklemek de o kadar doğal görülmüş, bu nedenle kız çocukları altı, yedi yaşına geldiğinde onlara iğne tutmayı göstermek gerektiği, okula başlayan kızlara ilköğretim birinci sınıftan itibaren bu beceriyi kazandırmanın faydalı olacağı üzerinde durulmuştur. Bu gerekçeyle okullarda bir program dâhilinde dikiş, nakışın "Hanım kızlara son derece lazım bir iş" olarak çocuklara öğretilmesi gerektiği tavsiye edilmiş ve bu eğitimin okullaşması yönünde arayışlar başlamıştır. Osmanlı'da Mecelle hükümleri ile yaşam ve uğraş alanları belirlenmiş kadınların II. Meşrutiyet döneminde çeşitli nedenlerden dolayı çalışma hayatına katılmaları teşvik edilmiş, meslek edinme imkânlarının artırılmasına yönelik çalışmalara hız verilmiştir. İlk İstanbul olmak üzere birçok Osmanlı kentinde biçki dikiş yurtları, aşı ve ebelik kursları açılarak kadınların meslek öğrenmeleri öncelikli bir çabaya dönüştürülmüştür. Tanzimat ile kadın eğitimine yönelik modern eğitim veren okullar açılmaya başlanmış, II. Meşrutiyet'in ilanı ile meslek edindirme çabası ivme kazanmıştır.

Kadınlara yönelik meslek edindirme ve beceri kazandırma amacıyla açılan biçki dikiş yurtları/kurslarının öncülüğünü II. Meşrutiyet döneminde Behire Hakkı Hanım yapmıştır. Behire Hakkı Hanım ülkedeki bu eksikliği bir nebze olsun gidermek için "Türk Kadınları Biçki Yurdu" adlı bir müessese kurma gerekliliği hissettiğini ve kadınlara terzilik öğretmeyi amaçlayan bir kitap yazdığını belirtmiştir. Diğer yandan Behire Hakkı Hanım "Türk Kadınları Biçki Yurdu" çatısı altında İstanbul'da biçki-dikiş kursları açmış bu kursun çalışma usul ve esaslarını düzenleyen "Biçki Yurdu Teşkilat-ı Esasiye ve Talimname-i Dâhiliyesi" adlı bir nizamname hazırlayıp bastırmıştır.

Paris Terzi Akademisinde eğitim görmüş Behire Hakkı Hanım tarafından 1913 yılında, İstanbul'da açılan Türk Kadınları Biçki Yurdunun amacı "dikiş için ödenen avuç dolusu paranın gayrimüslimlere ve yabancılara gitmesini engellemek" olmuş, açılan yurttan verilen eğitimle birçok kadın dikiş öğrenerek hayatını kazanmış, sefaletten kurtulmuştur. Behire Hakkı Hanım tarafından 1913 yılında İstanbul'da açılan biçki-dikiş yurtlarında yetişen eğitimciler aracılığıyla daha sonra ülkenin değişik yörelerinde biçki dikiş yurtları açılmış ve kadınların meslek edinmelerinin yaygınlaşması sürmüştür.

Giyim kuşam gereksinimlerini daha çok İstanbul'dan veya Trabzon'da mevcut, Müslüman olmayan Osmanlı vatandaşlarına ait terzihanelerden karşılamak zorunda kalan Trabzon şehir kadınları da tıpkı İstanbul'da Behire Hakkı Hanım'ın ortaya çıkışındaki gerekçeler doğrultusunda çeşitli arayışlara girmiştir. Bu arayış, Trabzon'da Milli Mücadele yıllarında yayımlanan İstikbal gazetesinde yer alan bir reklamda şu şekilde karşılık bulmuştur: "Her nevi modaya muvafık kostümler, gelinlik elbiseler, çeyiz ve çocuk takımları gayet zarif ve o nispette metin bir surette dikilir. Arzu buyurulduğu takdirde mahir bir ressam tarafından ipekli kumaşlar üzerine yağlıboya tezyinat yapılır.

Terzihane sırf muhâderât-ı İslâmiyeye mahsus bir Müslüman müessesesi olduğundan teşrif buyuracak hanımefendiler herhalde memnun kalacaklardır". Bu ifadelerden giyim kuşam konusunda Trabzon'da bir yeniliğe doğru gidildiği, en azından böyle bir toplumsal eğilimin bulunduğu anlaşılmaktadır.

Kadın modernleşmesine yönelik II. Meşrutiyet döneminin bu uygulaması Cumhuriyetin ilanından sonra da devam etmiş, Türk kadınının üretim bağlamında toplumsal yaşama katılma süreci, Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulması ile yeni bir aşama kaydederek

*Öğr. Gör. KTÜ Meslek Yüksek Okulu

Türk Medeni Kanunu'nun kabulüyle yasal bir zemine kavuşmuştur. Türk kadını bu yeni süreçte önce aile, geniş anlamda ülke ekonomisine katkı yapmak üzere toplumsal yaşamdaki yerini almıştır. Bu bağlamda Trabzon'da ilki 1925 yılında "Hanımlar Biçki Dikiş Yurdu" adıyla kurulan bu müesseseyi başka yurtlar takip etmiştir.

Böylelikle Trabzon kadınları, modernleşme sürecinde bir yandan bu kurslarda verilen çocuk bakımı ve sağlığı gibi derslerle sağlıklı nesiller yetiştirme konusunda bilgi sahibi oldukları gibi öte yandan diktikleri çeşitli giysilerle aile ekonomisine önemli katkı sağlayarak kamusal alandaki görünürlüklerini artırmışlar.

Cumhuriyetin ilk yıllarında Trabzon'da modernleşme ve çağdaşlaşmanın lokomotif kurumu Muallimler Cemiyeti ve Türk Ocağı olmuş, Trabzon Türk Ocağı 2 Kasım 1925 tarihinde yaptığı toplantıda kadınların özel toplantılarda çarşaf, peçe yerine manto ve şapka giymeleri, ocak üyesi erkeklerin ise şapka giymeleri için öncülük yapma kararı almıştır.

Bu yaklaşıma her ne kadar karşı çıkmaya çalışanlar olsa da Trabzonlu kadınlar arasında modaya uygun kıyafetlerin tercih edilme eğilimi giderek yükselmeye başlamıştır.

Trabzon'da çarşaf ve peçenin kaldırılmasına dair 11 Aralık 1926'da Trabzon Vilayeti il Genel Meclisinde alınan kararlar bu eğilimin desteklenmesi, olası bir mahalle baskısı kuşkusunu da ortadan kaldırmış, modernleşme yanlısı kadınları rahatlatan bu karar tarihinde Trabzon'da ilk biçki dikiş yurdu açılmıştır. Trabzon kadını sezgi gücüyle önce biçki-dikiş yurtları aracılığıyla kendini kamusal alana taşımış, ardından bununla da yetinmeyerek ısrarlı talepleri karşısında 1936 yılında Trabzon'da Kız Sanat Enstitüsü ve Akşam Sanat Okulunun açılmasının itici gücü olmuş, bu süreç biçki- dikiş yurtlarının işlevlerini tamamlamasıyla sonuçlanmıştır .

Cumhuriyet'in ilanı ile birlikte kadının modernleşme sürecinde Trabzon'da açılan biçki- dikiş yurtlarında meslek sahibi olan kadınlar toplumu giydirme gibi önemli bir görevi yerine getirmiş, dikiş ve nakıştan kazandıkları para ile aile ekonomisine katkı vermiş, ailede söz sahibi olmuştur.

Bu yurtlarda biçki- dikiş ve nakış eğitimi alan kişiler, eğitimleri sonrası evlerinde, mahalle veya ilçelerinde açtıkları kurslar ile Cumhuriyet'in ilk yıllarında toplumun, özellikle kadının eğitimine çok önemli katkılar vermiştir.

Trabzon'da 1887 yılında eğitim-öğretime başlayan Trabzon Lisesi'ne 1933- 1934 eğitim- öğretim dönemine kadar sadece erkek öğrenciler alınmış, o yıla kadar orta mektebi bitiren kız öğrenciler Trabzon'da lise eğitiminden yoksun kalmıştır. İlkokul sonrası kız öğrenciler çoğunlukla biçki- dikiş yurtlarında eğitim alarak bir meslek edinmiş, mezuniyet sonrası kurs açarak meslek öğretmiş veya dikiş dikerek hayatını kazanmıştır.

1933-34 eğitim- öğretim yılı itibarıyla Trabzon Lisesine çevre iller dahil yakın bölgelerden kız öğrenciler kayıt yaptırmış, Trabzonlu kız öğrenciler lise eğitimi sonrası, yükseköğrenim için o yıllarda genellikle İstanbul'a gitmiştir.

Gerek yükseköğrenim yapmış, gerek lise eğitimini tamamladıktan sonra iş hayatına başlamış Trabzon kadını öğretmen, doktor, eczacı, mimar, mühendis, hakim, savcı, avukat, memur, biçki- dikiş yurdu hocası ve işçi olarak çalışma hayatına başlamış, bu ilk meslek kadınları, çağdaş kıyafetleri ile Cumhuriyet'in öncü kadınları olmuştur.

Foto 1. 18. Yy. Trabzon Kadını dış giyimi Görsel 2. 20 Yy. Trabzon Kadını dış giyimi

Foto 3. Cumhuriyet döneminde meslek sahibi Trabzon kadını giyimi

Foto 4. Cumhuriyet dönemi Trabzon kadınının sokakta giydiği dış giyimler

Foto 5. Cumhuriyet döneminde Trabzon'da kadın, erkek ve çocuk giyimi

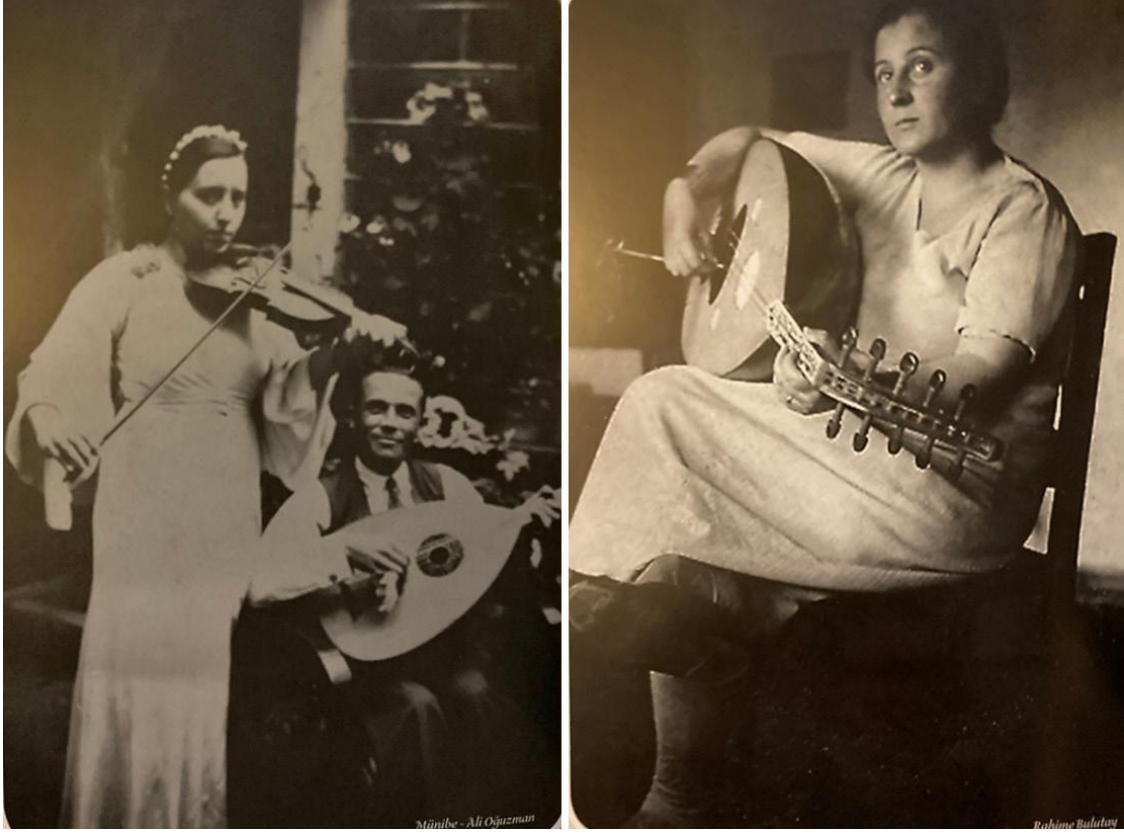

Foto 6. Trabzon'da müzikle uğraşıp, keman ve ut çalan Cumhuriyet kadınları giyimi

Foto 7. Cumhuriyet dönemi günlük kıyafeti ile evde kitap okuyan çağdaş Trabzon kadını

Foto 8. 1930'lu yıllar, ata binen Trabzon kadını Seniha Nemli ve giyimi

Foto 9. 1960'lı yıllarda modern giyimleriyle terzi Müjgân Sürel ve Güler Sürel

Görsel 10. 1930'lu yıllar Dr. Fatma Yaşar Ergüney özel gün kıyafeti tuvaletiyle

Dr. Fatma Yaşar Ergüney

Foto 11. 1930'lu yıllar, Trabzon'da Cumhuriyet'in öncü kadınlarından öğretmen Sevim Ülker ve kendisi gibi eğitimci, eğitim tarihine geçmiş Kemal Ülker

Sevim- Kemal Ülker

Modern kıyafet giymiş Sevim Ülker, kıyafetini tamamlayıcı aksesuar olarak başına vualetli şapka, eşi Kemal Ülker ise fötr şapka takmış, bu iki eğitimci Cumhuriyet döneminin simge öğretmenleri olmuştur.

Foto 12. 1930- 40'lı yıllar, Trabzon'da kadın, erkek nikâh kıyafetleri

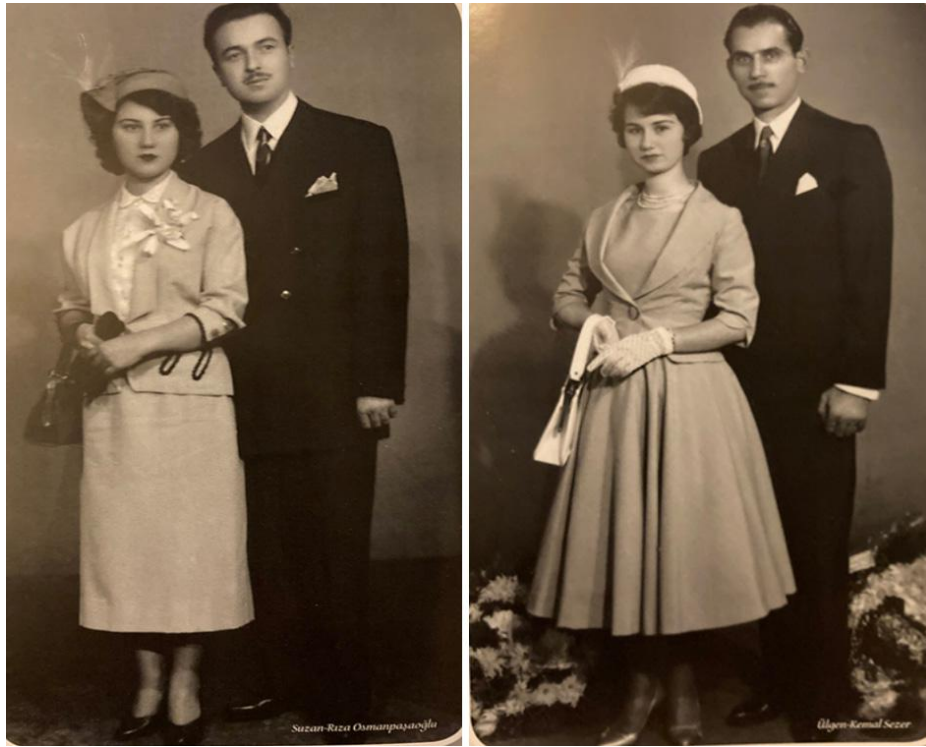

Foto 13. 1930'lu yıllar Trabzon'da nişan, nikâh kıyafetleri

Modern kıyafet giymiş Sevim Ülker, kıyafetini tamamlayıcı aksesuar olarak başına vualetli şapka, eşi Kemal Ülker ise fotr şapka takmış, bu iki eğitimci Cumhuriyet döneminin simge öğretmenleri olmuştur.

Foto 14. 1930-40'lı yıllar Trabzon'da gelin kıyafetleri

Foto 15. 1952 yılı, Trabzon'da bir törende öğretmen ve öğrenci giyimi

Foto 16. Trabzon ilk kadın Milletvekili Ayşe Seniha Hızal Meclis kürsüsünde

Şair Bedri Rahmi Eyübođlu'nun "Kadınlarımız" şiirinde belirttiği gibi "sofradaki yeri öküzdten sonra gelen", söz hakkı olmayan, kayıtlarda yer almayan kadın Cumhuriyetle birey sayılmıştır. Adeta bir kadın devrimi olan Cumhuriyetin ilanı sonrası Mustafa Kemal Atatürk liderliğinde kadına çeşitli haklar verilmiş, 17 Şubat 1926 yılında kabul edilen Medeni Kanun ile birden fazla kadınla evlenme yasaklanmış, boşanmalarda kadına söz hakkı verilmiştir. Miras konusunda kız ve erkek çocukların eşit pay alması sağlanmış, kadınlara 3 Nisan 1930'da belediye, 26 Ekim 1933'te muhtarlık ve köy ihtiyar heyeti, 5 Aralık 1934'te milletvekili seçme ve seçilme hakkı verilmiştir. Çeşitli hakları elde edip, eğitim gören Türk kadını özelinde Trabzon kadını da meslek sahibi olmuş, kamusal alanda yer aldığı gibi milletvekili ve muhtar seçilmiştir. 5.Dönem Milletvekili seçimlerinde Ayşe Seniha Hızal Trabzon'un ilk kadın milletvekili olarak meclise girmiş, çağdaş kıyafeti ile bir Cumhuriyet mucizesi olarak kürsüye çıktığında, erkek egemen bir mecliste kadının simgesi, sesi, öncüsü, örneği olmuştur.

Türk Kadını özelinde Trabzon kadını kendisine Cumhuriyet ile sağlanan ne çağdaş yaşamdan, ne çağdaş kıyafetinden ödün vermeden, ülkesini çağdaş uygarlık düzeyine çıkarmak üzere çalışıp, üreten bir birey olarak yaşayacak, Ata'sına sonsuza değin minnettar kalacaktır.

Kaynaklar

Mine Demir, Osmanlı Kadınları Arasında Modanın Yaygınlaşmasında Bir Araç Olarak Biçki Dikiş, Bartın Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi, Cilt: 1, Sayı: 2, Aralık 2016, s.71, 75

Nazmiye Aydın, Trabzon'da Kadını Giydiren Terziler, Terzi Kızlar Örneđi, Karadeniz Araştırmaları Enstitüsü Dergisi, 2022, 8/16, s.590

Veysel Usta, Kadınların Toplumsal Yaşama Katılmalarında Öncü Bir Kurum: Trabzon Biçki Dikiş Yurtları, Uluslar arası Geleneksel Sanatlar Sempozyumu Bildiriler Kitabı, Nisan 2017, Trabzon, s. 591, 592

Behire Hakkı, Biçki Nazariyatı ve Kavainin Tedrisat-ı Aliye Kısmı, İstanbul, 1332- 1329, Matbaa-i Hayriye ve Şürekası, s. 3
Behire Hakkı, Türk Kadınları Biçki Yurdu'nun Teşkilat-ı Esasiye ve Talimatname-i Dâhilisi, İstanbul, 1341

Şefika Kurnaz, Türk Yurdu ve Kadın (1911-1918), Türk Yurdu, Şubat 2011, Cilt 31 (62), Sayı282, s. 58-64

Mesut Çapa, "Giyim Kuşamda Medeni Kıyafetlerin Benimsenmesi ve Trabzon Örneđi", Toplumsal Tarih, Sayı 30, 1996, s. 22- 27

Veysel Usta, Bahar Usta Baki, "II. Meşrutiyet ve Erken Cumhuriyet Dönemlerinde Trabzon'da Kadın" Karadeniz İncelemeleri Dergisi, Sayı 20, (Bahar 2016), s. 225- 274

Hayrettin Ziya Taluy, "Akşam Kız Sanat Okulu ve Trabzon Kadınlığı", YeniYol, 17 Mayıs 1937
Osman Hamdi Bey ve Marie de Launay, Çeviren Erol Üyepazarcı, 1873 yılında Türkiye'de Halk Giysileri, Elbise-i Osmaniyye, Sabancı Üniversitesi 1999, s. 305

Yüksel Aksu, Tarihi Süreçte Trabzon Kadınının Giyinişi Albümü, Trabzon Vakfı Yayını, 2005, s. 103, 105, 108, 112, 114, 116, 117, 118, 121, 129, 144, 145, 168, 169, 239, 120
<https://eksisozluk.com/makarr-i-nisvan--2404743> erişim 6.4.2020

<https://www.facebook.com/groups/>
Pınar Alparslan, Ferihan Kotancı Aygül'ün kızı, 2023
Güler (Sürel) Gündüz fotoğraf albümü, 2018

Prof. Dr. Coşkun Erüz, Trabzon Doğal ve Tarihi Değerleri Koruma Derneđi Başkanı, Şubat 2024

“Gazilik, ömür boyu taşınacak bir şereftir.”

Gazi M. Kemal

**19 EYLÜL
GAZİLER GÜNÜ**

Kutlu Olsun

26 EYLÜL TÜRK DİL BAYRAMI

Kutlu Olsun

EKONOMI

KÜÇÜK İŞLETMELER İÇİN 2026 ALARMI: GERÇEK USULE GEÇİŞ YAKLAŞIYOR

Erhan EROĞLU*

Türkiye’de küçük işletmeler uzun yıllardır “basit usul” vergilendirme sistemi sayesinde biraz olsun nefes alabiliyordu. Ancak Resmî Gazete’de yayımlanan yeni düzenleme ile bu dönem 1 Ocak 2026’da kapanıyor. Artık büyükşehirlerde ve nüfusu 30 binin üzerindeki ilçelerde küçük esnaf gerçek usule geçmek zorunda kalacak.

Bu karar; bakkaldan lokantaya, oto tamircisinden berbere, marangozdan küçük imalatçıya kadar yüzbinlerce esnafı doğrudan ilgilendiriyor.

Gerçek Usul Ne Demek?

Gerçek usule geçiş demek, muhasebeci masraflarının artması, KDV yükümlülüğü, elektronik defter-beyan sistemi, e-fatura derken yeni bir mali düzen demek. Yani bugün kazancını sadece basit bir defterle tutan küçük esnaf, yarın büyük şirketlerle aynı yükümlülüklerle sahip olacak.

Son 10 Yılda Neler Değişti?

Aslında bu adım tek başına değil; son on yılda küçük işletmelerin vergilendirilmesinde önemli değişiklikler yapıldı:

- **Dijital zorunluluklar arttı:** e-Fatura, e-Arşiv, e-Defter gibi sistemler daha fazla esnaf için mecburi hale getirildi.
- **Usulsüzlük cezaları yükseldi:** Belge düzenlememek veya eksik düzenlemek daha ağır yaptırımlarla karşılık buluyor.
- **Had ve muafiyetler güncellendi:** Vergi sınırları, fatura düzenleme limitleri ve ceza tutarları düzenli olarak artırıldı.
- **Basit usul daraltıldı:** Önce kapsam daraltıldı, şimdi de tamamen kaldırılma sürecine girildi.

Dünya Örnekleri

Dünya genelinde küçük işletmelerin vergilendirilmesi ülkeden ülkeye farklılık gösteriyor. Latin Amerika’da (Peru, Arjantin, Brezilya gibi) küçük işletmeler için özel “basitleştirilmiş vergi rejimleri” uygulanıyor. Ciro sınırının altında kalan işletmeler sabit bir vergi ödüyor ya da düşük oranlı bir sistemden yararlanıyor. Bu yöntem, bürokrasiyi azaltıp kayıt dışılığı önlese de ciro sınırını aşan işletmeler için ani bir vergi yükü doğurabiliyor.

Avrupa Birliği ülkelerinde ise KOBİ’ler için vergi yükünü azaltmaya yönelik çeşitli düzenlemeler var. Düşük cirolu işletmeler belirli bir eşiğe kadar KDV’den muaf tutulabiliyor. Ayrıca bazı ülkeler, küçük işletmelerin kurumlar vergisini daha düşük oranda uyguluyor. Bu sistemler, işletmeleri kayıtlı kalmaya teşvik ediyor ancak muafiyet sınırının üzerine çıkan işletmeler için ani bir “vergi şoku” yaşanmasına da neden olabiliyor.

Ermenistan gibi bazı ülkelerde de “mikro işletme rejimi” adı altında özel sistemler var. Ciro su belirli bir düzeyin altında kalan işletmeler ya tamamen vergiden muaf tutuluyor ya da sembolik düzeyde bir sabit vergi ödüyor. Bu, küçük işletmelerin faaliyetlerini kolaylaştırır da işletme büyüdüğünde yükümlülüklerin aniden artması riskini beraberinde getiriyor.

Genel olarak bakıldığında, farklı ülkelerdeki uygulamaların ortak noktası küçük işletmelerin yükünü hafifletmek için **ciroya dayalı kademeli sistemler** kullanılmasıdır. Türkiye’de ise 2026’da yürürlüğe girecek düzenleme, ciroya değil, ilçelerin nüfusuna göre basit usulün kaldırılmasını öngörüyor. Bu yönüyle Türkiye’deki yaklaşım, diğer ülkelerden ayrışıyor.

* Proje Uzmanı – Yazar

Neden EndiŖe Var?

Çünkü Türkiye'nin farklı bölgelerinde aynı iŖi yapan iki esnaftan biri basit usule devam ederken, nüfusu yüksek ilçelerdeki diğeri gerçek usule geçmek zorunda kalacak. Bu durum, esnaf arasında adalet duygusunu zedeleyebilir. Ayrıca küçük iŖletmelerin sırtına yüklenen bu maliyet, bazıları için kaldırılamaz bir yük haline gelebilir.

Esnaf Ne Bekliyor?

- Geçişin kademeli olması,
- Ciroya göre istisna ve muafiyetlerin getirilmesi,
- Dijital dönüşüm için devlet desteği sağlanması,
- Küçük iŖletmeler ile büyük iŖletmelerin aynı kefeye konulmaması.

Sonuç olarak ekonominin bel kemiğini oluŖturan küçük iŖletmeler, yalnızca ticaretin değil toplumsal hayatın da vazgeçilmez unsurlarıdır. Eğer bu düzenleme esnafın gücünü ve kapasitesini dikkate almadan uygulanırsa, kayıt dışılık artar, kepenk kapatan iŖletmelerin sayısı çoğalır.

Vergide adalet, herkesten aynı yükü almak değil; herkesin taşıyabileceği kadarını yüklemektir.

AKADEMİK | ARAŞTIRMA

KURT REINHARD'IN DOĞU KARADENİZ BÖLGESİ DERLEMELERİ

Abdullah AKAT*

1952-1968 yılları arasında Berlin Fonogram Arşivi müdürü ve 1969-1977 yılları arasında da Uluslararası Karşılaştırmalı Müzik Araştırmaları ve Dokümanları Enstitüsü Türkiye kısmı başkanı olan Alman etnomüzikolog Prof. Dr. Kurt Reinhard (1914-1979) Türkiye'nin Doğu Karadeniz Bölgesi kıyılarında 1963 ve 1968 yıllarında olmak üzere iki saha çalışması gerçekleştirmiştir. Aslına bakılırsa Reinhard eşi Ursula ve öğrencileri ile 1955-1979 yılları arasında Türkiye'de yaklaşık 15 saha çalışması yapmış, vefatının ardından eşi Ursula Reinhard bu çalışmaları bir süre daha sürdürmüştür. Türkiye müzik folkloru açısından büyük önem taşıyan bu derlemeler, ne yazık ki müzikoloji literatürümüzde yeterince değerlendirilmemiştir.

Reinhard'lar Samsun'dan Hopa'ya kadar kıyı hattını ve bazı iç kesimleri taramış, 1963'te 744, 1968'de 216 olmak üzere toplam 960 ezgi kaydetmişlerdir. Bu kayıtların orijinalleri Berlin Fonogram Arşivi'nde, kayıtlara ait yazılı-görsel ve işitsel tüm belgelerin kopyaları ise tarafımdan yürütülen bir TÜBİTAK projesi (2013-2014) sonucunda KTÜ Devlet Konservatuvarı (günümüzde Trabzon Üniversitesi Devlet Konservatuvarı) Karadeniz Müzik Arşivi (KARMA)'da muhafaza edilmektedir.

İlk kez 1963'te Doğu Karadeniz Bölgesi'ne gelen Kurt Reinhard, çalışmalarına Rize yöresinde başlamıştır. Bu derleme gezisinde Rize'nin Ortapazar, Pehlivantaş, Pazar, Çayeli, Der pazarı, Ardeşen, Rize Merkez ve Fındıklı; Trabzon'un Of, Araklı, Arsin, Maçka, Esiroğlu, Mataracı, Sürmene, Trabzon Merkez, Akçaabat, Salacık, Vakıfkebir ve Beşikdüzü; Giresun'un Keşap, Yoliçi, Karadere, Konacık, Yağmurca, Giresun Merkez, Mesudiye ve Ülper; Ordu'nun Kökenli, Uzunisa, Ulubey, Ordu Merkez, Perşembe, Fatsa, Ünye ve Çaybaşı; Samsun'un Bafra, Engiz, Dikbıyık, Samsun Merkez, Çarşamba ve Kumköy alanlarında çalışmıştır. Sözlü gelenek ürünlerinin yanı sıra tulum, kemençe, armonik ve bağlama gibi çalgılarla yapılan icraları da kaydetmiştir. Derleme notlarında armonika için "santur" adının kullanılması, eski bir terimin izini sürmek açısından önemli bir ayrıntıdır. Trabzon yöresinde horon havalarından destana, Kur'an ve ezan okumalarından ağlama havalarına kadar çok çeşitli türlerde kayıtlar tespit etmiştir. Giresun'da kemençe, ud, zurna ve özellikle bağlama gibi çalgılardan kayıtlar alındığı görülmektedir. Ordu yöresinde davul, klarnet, bağlama ve kemençe, Samsun'da ise ağırlıklı olarak bağlama, kaval ve kemençe ezgileri kaydetmiştir.

Bu çalışmaların ilk değerlendirmesi 1966'da Berlin'de yayımlanan "Musik am Schwarzen Meer" (Karadeniz'de Müzik) adlı makalede yer almış, ayrıca örnek kayıtlar bir 45'lik plakta sunulmuştur. Sözlü eserlerin tamamı ise Ursula Reinhard'ın katkısıyla 1968'de yayımlanan "Auf der Fiedel Mein: Volkslieder von der osttürkischen Schwarzmeerküste" (Kemençemin Üstüne: Türkiye'nin Doğu Karadeniz Kıyılarından Halk Şarkıları) adlı kitapta toplanmıştır. Eserler konu başlıklarına göre sınıflandırılmış, çalgılar ve türler tanıtılmış, müzik özellikleri üzerine kısa bilgiler paylaşılmış ve örnek notalar eklenmiştir. 1985'te yayımlanan "Musik aus der Türkei" (Türkiye'den Müzik) adlı plağın "Side C - Musik der Schwarzmeerküste" (C Yüzü - Karadeniz Kıyısından Müzik) bölümünde de 1963 derlemelerinden beş parça yer almıştır. Bu yayınların haricinde Kurt ve Ursula Reinhard'ın Türk müziği ile ilgili diğer çalışmalarının içinde veya bağımsız olarak yine Karadeniz'den derledikleri müziklere ilişkin çeşitli yazıları, müzik transkripsiyon ve analizleri bulunmaktadır.

Reinhard 1968'deki ikinci saha gezisinde Trabzon'dan başlayarak Akçaabat, Sürmene, Pazar, Murgul, Hopa, Kemalpaşa, Arhavi ve Rize'de toplam 15 gün çalışmış; özellikle Lazların yoğun yaşadığı bölgelerde Lazca türkü, destan ve dans ezgisi örnekleri toplamıştır. Bunlar arasında tulum, kemençe, akordiyon, kaval, zurna, mey, davul-zurna gibi enstrümanlardan alınan enstrümantal parçaların yanı sıra sözlü parçalarda mevcuttur. Derleme fişlerinde bulunan tespitleri oldukça ilgi çekici olmakla birlikte kendisi bu çalışmaya ilişkin bir yayın yapmamıştır. Yalnızca 1985 yılında yayınlanan plakta bu çalışmadan 2 parçaya yer verilirken öğrencisi Christian Ahrens'in Reinhard'ın bu saha çalışmasından ziyadesiyle faydalandığı, 1970, 1974 ve 1987 yıllarında yapmış olduğu yayınlarda bu materyalleri ve derleme notlarını kullandığı görülür.

*Prof. Dr., İstanbul Üniversitesi Devlet Konservatuvarı,

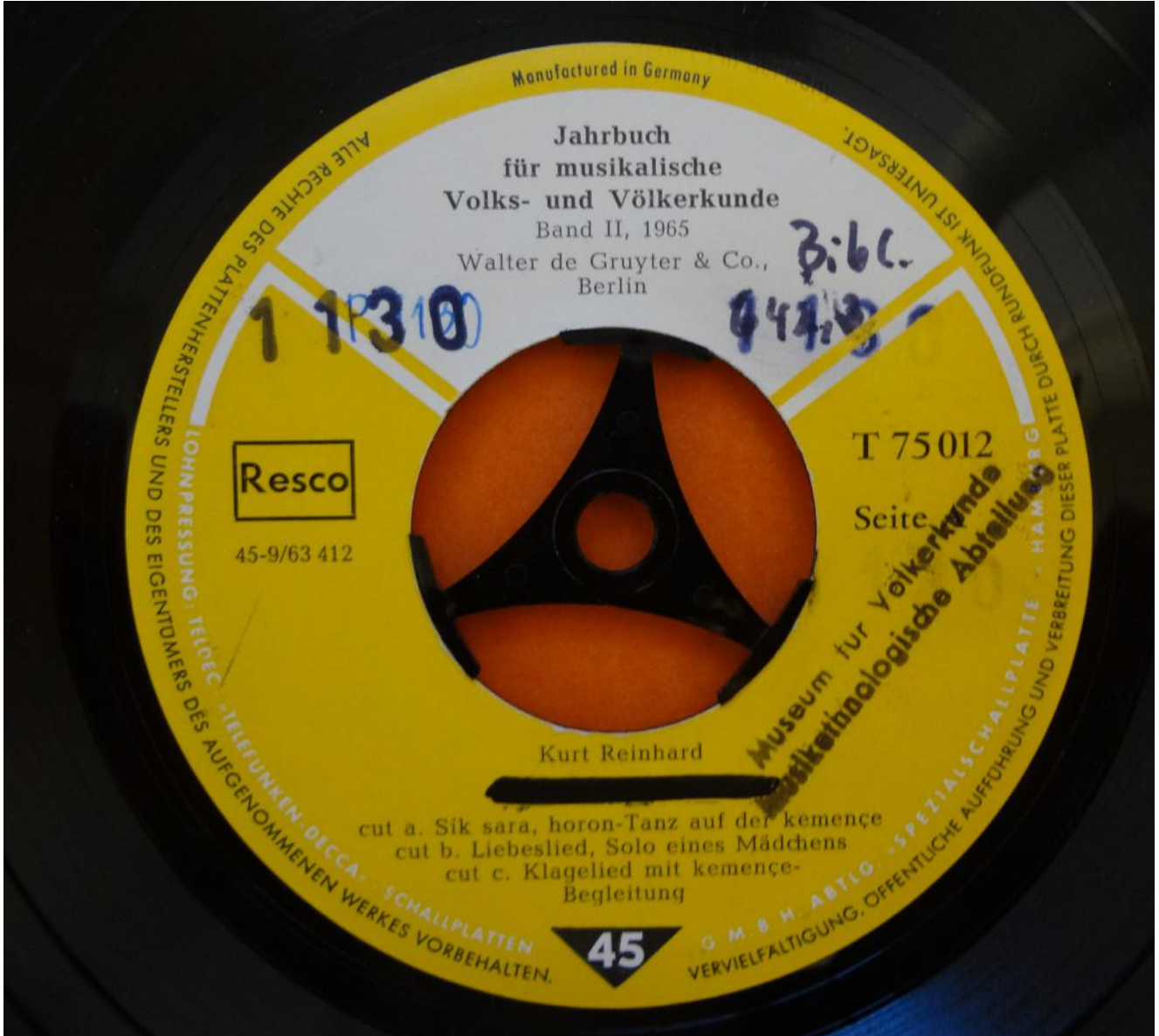
Reinhard'ın yöntemi büyük ölçüde karşılaştırmalı müzikolojinin temel yaklaşımlarından beslenmektedir. Reinhard, 1966 yılında yazdığı makalede bölgedeki müzik türlerini ve bölgede çalınan enstrümanları sınıflandırma yoluna gitmiş ve daha sonra bölgede yaşayan farklı topluluklar üzerinden karşılaştırma yaparak farklılık, benzerlik ve özdeşlik gösteren müzik yapılarını ve özelliklerini çeşitli oranlar kullanarak açıklamaya çalışmıştır.

Artur Simon'un editörlüğünde çıkarılan ve Kurt Reinhard derlemelerinden oluşan "Türkiye'den Müzik" adlı plaklarda yer alan Karadeniz türküleri, Berlin Fonogram Arşivi, Berlin Devlet Etnoloji Müzesi, Fotoğraf: Abdullah Akat

Örneğin Lazlardan derlenen parçaların toplam materyalin %5'ini oluşturduğunu ve bunun içinden de %27'sinin ancak Lazca olduğunu belirtmektedir. (1966: 13) Ya da günümüze dek ulaşan "atma türkü" söyleme biçiminin sadece 21 eserde görüldüğünü ve bunun da sözlü eserlerin sadece %7'sini oluşturduğunu ifade etmektedir. (1966: 14) Başka bir karşılaştırmada kadın-erkek vokal icracıların oranını içermektedir. Kadınların söylediği parça sayısının sadece %10 olduğunu ve bunun dini engellerden kaynaklandığını söyler. (1966: 15) Reinhard'ın kaydettiği horon ezgilerinin toplam sayısı 146'dır ve bunun yüzde şu kadarı Trabzon'dan, şu kadarı Giresun'dan, Rize'den, Ordu'dan gibi oranlar üzerinden karşılaştırmalar yapmakta ve değerlendirmelerde bulunmaktadır. (1966: 17).

Reinhard bu makalesinde müzik ve horon ezgi türlerini tanımlayarak sınıflandırdıktan sonra, çalgılar hakkında bilgi verir. Çalgıları kullanıldıkları alanlar ve kullanım stillerine göre gruplandırarak hem birbirleriyle hem de kendi içlerinde karşılaştırma yoluna gider. Örneğin kemençenin iki farklı yöredeki boyutları ve akort düzeni açısından bunu yapar. (Reinhard, 1966: 25-28). Sonra bölgedeki ritmik yapıları (1966: 31), sözlü eserlerdeki kafiye düzenlerini (1966: 32) örnekler üzerinden anlatır. Devamında ise nota transkripsiyonlarına yer verir. Reinhard'ın transkripsiyonlarında en ilgi çekici hususlardan bir tanesi hem duyduğu melodiyi yazması hem de altında bir melodi iskeletine yer vermesidir. Bu durum bana göre yöredeki ezgilerin belli bir iskelet üzerinde farklı ritmik yapılar üzerinde doğaçlanmasından kaynaklanır. Örneğin yaygın olarak 5/8'lik usulde icra edilen Trabzon Maçka yöresinin Divane Aşık Gibi türküsünün melodik iskeletinin aynı yörede veya Karadeniz'in farklı yerleşimlerinde 9/16'lık hatta 7/8'lik ritmik yapılar içerisine doğaçlama olarak yerleştirilerek söylendiği tarafımda defalarca tespit edilmiştir.

1966 yılında yayınlanan makale ekindeki 45 plak. Fotoğraf: Abdullah Akat

Ayrıca Reinhard, icracıların ayak vuruşlarını transkripsiyonlarına dâhil etmiş ve bunu nota üzerinde "X" işaretiyle ya da alt çizgide ayrı bir ritim hattı açarak iki biçimde göstermiştir. Bu uygulama, Karadeniz müziklerinde sık rastlanan aksak ritimlerin transkripsiyon hatalarına karşı uygun ve doğru bir yaklaşım sunması açısından büyük önem taşır. Günümüze kadar birçok notada görülen ritmik hatalar, ki bu durumu başta Yücel Paşmakçı ve Süleyman Şenel defalarca gündeme taşımıştır, Reinhard'ın yönteminin ne kadar ileri görüşlü olduğu söylenebilir.

Kurt Reinhard'ın 1968'teki kitap çalışması ülkemizde az da olsa 1966 yılındaki makalesine göre daha bilinir bir yayındır. Bunun sebebi muhtemelen müzikbilimcilerden ziyade bölge müziği hakkındaki çok genel bilgilerle birlikte 1963 yılında derlediği türkü, destan, mâni, koşma vb. türlere ait söz transkripsiyonlarını içermesi bakımından halkbilimcilerin ilgisini çekmiş olmasıdır. Bu kitapta Reinhard, türküleri konularına göre ayırdıktan sonra, edebi açıdan türleri ve yapılarını belirtmiş ve vezin-ölçü yapıları gibi konuları ele alarak kafiye düzenlerini açıklamıştır. Çalışmadaki transkripsiyonların tamamını Türkçe ve Almanca olarak yayınlamıştır. Kitabın son bölümünde ise melodi ve ritim yapıları üzerine yazdığı kısa bir metin ile az sayıda nota transkripsiyonuna yer vermiştir.

Trabzon Sürmene'de horon, 17.10.1968, Kemeñeci: Yusuf Kara (Poştof Yusuf), Kurt Reinhard Koleksiyonu, Berlin Fonogram Arşivi, Berlin Devlet Etnoloji Müzesi, No: VIII_ME_2645.

Alman etnomüzikolog Christian Ahrens'in 1970 tarihli "Instrumentale Musikstile an der Osttürkischen Schwarzmeerküste. Eine vergleichende Untersuchung der Spielpraxis von davul-zurna, kemeñe und tulum" (Türkiye'nin Doğu Karadeniz Kıyısında Enstrümantal Müzik Tarzları. Davul-Zurna, Kemeñe ve Tulum İcra Pratiklerinin Karşılaştırmalı Çalışması) adlı eseri, Reinhard'ın 1963 ve 1968 derlemelerine dayanır. Stephen Blum'a göre, "Ahrens'in çalışması Kurt Reinhard'ın alan çalışmasına ilişkin derlemelerin analizini içermekle birlikte onun önemli bir parçası hatta tamamlayıcıdır. Bu sebeple Ahrens'in transkripsiyon ve analizleri incelenmeden Kurt Reinhard'ın çalışmaları tam anlamıyla anlaşılabilir." (1975: 141). Ahrens, bu materyalleri özellikle çalgılar üzerinden karşılaştırmalı olarak ele almış, davul-zurna, kemeñe ve tulum icralarını müzikal, sosyal ve etnik açılarından incelemiştir. Çalışmasında oran tabloları, ritim diyagramları ve frekans ölçümleriyle desteklenen kapsamlı analizler sunmuş; hemen her bölümde hocası Reinhard'a atıf yapmıştır.

Sonuç olarak, Kurt Reinhard'ın 1963 ve 1968 yıllarında gerçekleştirdiği Doğu Karadeniz derlemeleri, Türkiye müzik folkloru ve etnomüzikoloji araştırmaları açısından hâlen tam anlamıyla değerlendirilmemiş, ancak içerdiği özgün kayıtlar ve yöntemsel titizlik bakımından büyük önem taşıyan çalışmalardır. Reinhard'ın sistematik sınıflandırmaları, oran analizleri, ritmik yapı çözümlenmeleri ve özellikle tulum, kemence ve horon ezgileri üzerine yaptığı gözlemler, bölge müziğinin çok katmanlı yapısını anlamada öncü bir model sunmuştur. Bu derlemeler yalnızca Doğu Karadeniz'in müzik çeşitliliğini belgelemekle kalmamış, aynı zamanda Türkiye'de karşılaştırmalı müzikoloji yaklaşımının en erken ve en kapsamlı örneklerinden birini oluşturmuştur.

Phonogramm-Archiv
des Museums für Völkerkunde
Berlin-Dahlem
Arnim-Allee 23 b

Name des Sammlers 1027

Erläuterungen zu Tonaufnahmen

Band Nr. 66 (Karton nummerieren)
Nr. (Wendeband schreiben) (a, b, c usw.):

Land: Ort: Akcaabat Datum: 29.5.63 Stunde: 14.45

Art des Musikstückes: Horon + Kontrabass
(z. B. Instrumentaltitel)

Titel (Eingeborensprache):
Übersetzung:

Anlaß, bzw. Zweckbestimmung:

Herkunft und Alter des Stückes: Destan von Teinçin, lateinisch
Evtl. einheimische (und übersetzte) Angaben über Tonart, Form usw.: minör, 2/4
Destan von Teinçin, lateinisch, 1. 5. parte.

Text in Originalsprache und Übersetzung: siehe Rückseite!

Oder nur Inhalt des Textes:

Oder Beschreibung der musikalisch bzw. pantomimisch dargestellten Handlung: siehe 2. Rückseite

I. Einzelsänger

Ausführende	Solosänger A	Solosänger B	Solosänger C	Solosänger D
Name:	<u>Hüseyin Köseoğlu</u>			
Alter:	<u>202</u>			
Geschlecht:				
Stamm:				
Evtl. Rolle (bei Pantomime):				
Kenntnis fremder Kultur:				
Gilt als musikalisch?				
Besonderheiten b.d. Ausführung				

1027

Kaderımız
ihallerimiz ağır
güzelim ne edelim
hef sını desam bitme
kisa kısa kidelim
yamaçta - yamaçta
doyan güçte yaglık = mendil
am yate laka laka
sazın alim
1 rason akcaabatlı
yaglık = mendil
cevre grupları Teinçin
mendil
Kandakçı
Hüseyin Köseoğlu
yamaçta yamaçta
mendil

Trabzon Sürmene'de horon, 17.10.1968, Kemençeci: Yusuf Kara (Poştuf Yusuf), Kurt Reinhard Koleksiyonu, Berlin Fonogram Arşivi, Berlin Devlet Etnoloji Müzesi, No: VIII_ME_2645.

Buna karşın, Kurt ve Ursula Reinhard'ın saha kayıtları ile Ahrens'in analizleri uzun süre sınırlı bir çevrede tanınmış, akademik literatürde yeterince derinlemesine incelenmemiştir. Oysa bu çalışmalar gerek müzikal verilerin zenginliği gerekse kullanılan metodolojik araçlar bakımından günümüz araştırmacıları için yeniden değerlendirilmesi gereken birincil kaynak niteliğindedir. Bugün Karadeniz müzik mirasının korunması, belgelenmesi ve yorumlanması açısından Reinhard'ın derlemeleri, yerel icra geleneklerinin tarihsel sürekliliğini izleyebilmek adına benzersiz bir referans noktası oluşturmaktadır. Söz konusu materyallerin çağdaş analiz teknikleriyle, örneğin dijital arşivleme, spektral analiz veya kültürel bellek çalışmaları bağlamında ele alınması hem Türkiye müzikolojisine hem de bölge kültür tarihine yeni açılımlar sağlayacaktır.

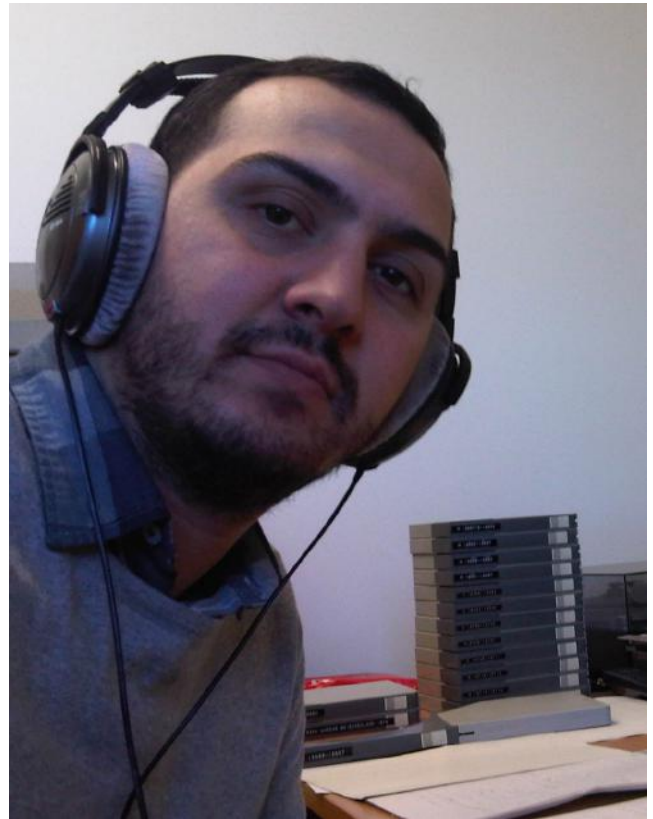
Rize Pazar'da tulum kaydı esnasında, 15.05.1963, Tulumcu: Mustafa Tezcan (Çukitalı Mustafa), Kurt Reinhard Koleksiyonu, Berlin Fonogram Arşivi, Berlin Devlet Etnoloji Müzesi, No: VIII_ME_2643.

Reinhard Derlemelerinden... Etnomüzikoloji Bölümü'nde bulunan kemençeler,
Berlin Devlet Etnoloji Müzesi, Fotoğraf: Abdullah Akat

1968 yılında yayınlanan Auf Der Fiedel Mein... kitabının kapağı.

Abdullah Akat, Reinhard koleksiyonunu dijitalleştirirken. Mayıs 2013, Berlin Fonogram Arşivi, Berlin Devlet Etnoloji Müzesi. Fotoğraf: Abdullah Akat

Kaynaklar:

Akat, A. "Kurt Reinhard'ın Doğu Karadeniz Bölgesi Derlemelerine İlişkin Müzik Transkripsiyonları ve Analizlerinin İncelenmesi", IX. Uluslararası Hisarlı Ahmet Sempozyumu Bildiri Kitabı. Kütahya, ss.12-23, 2018.

Ahrens, C. Instrumentale Musikstile an der Osttürkischen Schwarzmeerküste. Eine vergleichende Untersuchung der Spielpraxis von davul-zurna, kemençe und tulum (Türkiye'nin Doğu Karadeniz Sahilinde Enstrümantal Müzik Tarzları. Davul-Zurna, Kemençe ve Tulum İcra Pratiklerinin Karşılaştırmalı Çalışması). Münih: Kommissionsverlag Klaus Renner, 1970.

Blum, S. "Book review of Ahrens, C. 1970", Ethnomusicology, Vol. 19, No.1 (January), ss. 141-143, 1975.

Reinhard K, Reinhard U. Auf der Fiedel Mein: Volkslieder von der osttürkischen Schwarzmeerküste (Kemençemin Üstüne: Türkiye'nin Doğu Karadeniz Sahilinden Halk Şarkıları) Berlin: Museum für Völkerkunde, 1968.

Reinhard K. "Musik am Schwarzen Meer (Karadeniz'de Müzik)", Jahrbuch für musikalische Volks und Völkerkunde Band II, Berlin: Walter de Gruyter, ss. 9-58, 1966.

Şenel, S. Trabzon Bölgesi Halk Musikisine Giriş. İstanbul: Anadolu Sanat Yayınları, 1994.

FOTOĞRAF OKUMA SÜREÇLERİNDE BİR YÖNTEM OLARAK, GÖSTERGEBİLİMSEL ÇÖZÜMLEME

Ata Yakup KAPTAN*

“Homo Semioticus” anlamlandırılan insandır; dünyadaki anlamların oluşumunu, birbirine eklemeyerek yepyeni anlamlar yaratmasını sorgulayan insandır. Okuyan, adlandırılan, anlamlandırılan ve bütün bu işlemleri bir “oyun” oynayarak, yani hem haz duyarak hem de haz vermeye çalışarak yapan insandır. Dünyayı okur; bütün duyu, duygu ve belleğiyle okur. Dünya onun için hem sonlu bir “metin” dir hem de birbirleriyle ilişkili, sonsuza açılabilen bir “metinler toplamı” dır (Rıfat, 2001).

Her fotoğraf, ister açık, ister gizli olsun bir çok anlamı içerisinde barındırır. Bu anlamlar bazen sanatçının bilinçli kodlamaları bazen de fotoğraf alanı içerisinde tesadüf olarak da yer alabilir. Fotoğraf sanatında kullanılan göstergelerin incelenmesi ve araştırılması, sorunların ve kavramların anlaşılmasına daha bir açıklık getirir. Unutulmamalıdır ki sanatsal anlamda çekilmiş her fotoğraf, çağının ve içinde bulunduğu toplumun bir bütün olarak göstergesidir. Fotoğraf okuma ve yapısal incelemeler kadar, göstergebilimsel(semiyotik) ve anlambilimsel(semantik) çözümlenmelerde göstergelerin tarih süreci içindeki anlam ve önemini dile getirir.

Bu araştırmanın genel bakış açısında, fotoğraf sanatının toplumsal olma özelliği gözardı edilmeyerek; fotoğraf eğitiminde, fotoğraf uygulama ve çözümlenme süreçlerinde, göstergebilimsel çözümlenme yönteminin kullanımı incelenmiştir. Bu amaçla fotoğraf çeken veya eğitimi alan sanatçı adaylarının kavramsal ve imge yönünden etkili, iletişim boyutu güçlü ve sanatsal temellere dayanan fotoğraflar ortaya koymalarında, konunun uygulama ve değerlendirme süreçlerinde göstergebilimsel çözümlenme yöntemini kullanmalarının neden gerekli olduğu ortaya koyulmaktadır. Bu veriler ışığında araştırmada ayrıca bir göstergebilimsel çözümlenme yöntemi modeli önerilmektedir. Böylece iki ayrı disiplin gibi görülen fotoğraf ve göstergebilim arasında çok disiplinli bir bağ kurularak kazanıma dönüşmesi hedeflenmiştir.

Göstergebilim: Dilimizde özellikle dilbilim (Fransızca linguistique) sözcüğü örnek alınarak üretilmiş olan göstergebilim (Fransızca semiotique ya da semiologie) terimi ilk bakışta “göstergeleri inceleyen bilimdalı” ya da “göstergelerin bilimsel incelemesi” olarak tanımlanır (Rıfat, 1992).

Göstergebilim, konu olarak, yaşamsal faaliyetler süreci içerisinde ortaya çıkan, doğal dil de dahil her türlü iletişim etkinliklerinde yer alan gösterge dizgelerini ele alır, özellikle fotoğraf üzerinde kurgulanan göstergeler buna iyi birer örnektir. Bu gösterge dizgelerinin işleyişini bilimsel bir yöntemle inceler ve betimler. Amacı, dizgelerdeki anlamsal katmanların yapısını ortaya çıkartmak ve anlamlı bir bütünü çözümlenmektir. Ancak bunu yaparken anlamları değil, anlam üretiminin süreçlerini, yani anlamı oluşturan göstergelerin bir araya getiriliş yöntemlerini ortaya çıkarmaya çalışır. Bu kapsamda göstergebilimin ham maddesi olan göstergeyi açıklamak yerinde olacaktır.

Gösterge: Göstergeler, güncel yaşamın görsel iletişim boyutunda vazgeçilmez bir olgudur. Evde, caddelerde, sinemada, sporda, okulda vb. her zaman karşımıza çıkarak iletilerini bize ulaştırırlar. Göstergeler sanatın özgün serüveni içinde de yerini her zaman almıştır. Tüm sanatlar için önemli bir yeri vardır. Fotoğraftan resime, baleden, müzikten sinemaya sanatçıların bildirimlerini kodladığı birer araç haline gelmiştir. Gösterge kavramını tanımlayacak olursak: toplum içinde bilgi değiş tokuşu sürecinde nesnelere, eşyanın fenomenlerin (olay, olgu) ve kavramların fiziksel anlatımına yarayan araçlara “gösterge” demek mümkündür. Genelleyecek olursak, göstergenin temel özelliği anlatım becerisini gerçekleştirmektir. Gösterge sözcüğü ile anlamdaş olan işaret, âlâmet, nişan, dal ve im gibi kelimeler de dil literatürümüzde kullanılmaktadır.

*Prof. Dr. Ondokuzmayıs Üniversitesi Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü

Gösterge tarafından gerçekleştirilen bu temsil süreci içerisinde ortaya konulan anlamların zihninde algılanıp, anlamlandırılması bir takım koşulları gerektirir. Göstergenin biçimsel özellikleri ve içinde bulunulan kültür bu koşullara örnek gösterilebilir. Örneğin Karadeniz Bölgesinde evlerin çatısına dikilen boş testi, o evde evlenecek yaşta bir kız olduğunu göstergeler. Bu ihtiyaç sonucu ortaya çıkan bir göstergedir. Nedeni ise Karadeniz'in dağlık yapısı nedeniyle köyler ve evler birbirinden ayrıktır. Bu nedenle gençlerin tanışması ve izdivaç yapması oldukça zordur. Ancak unutulmamalı ki bu gösterge, sadece içinde bulunan toplumun kültür yapısıyla ilişkilendirilerek anlamlandırılır.

Göstergenin en yaygın kullanım şekli daha önce de söylediğimiz gibi dildir. Diğer örnekler, işaretler, görüntüler, semboller görünen görüntünün arkasındaki diğer anlamlardır. Göstergeleri nesnelleştirecek olursak;

- Fiziksel anlamlandırılan bir biçimi olmalı.
- Kendi anlamından başka bir anlama gönderme yapması gerekir.
- İnsanlar tarafından gösterge olarak anlamlandırılıp kullanılması gerekir (Guriaud, 1994).

Göstergeler tek başına bir kavramı temsil etmede başarılı olabilirler, Ancak göstergebilimsel okuma sürecinde ortaya çıkarttığımız anlam, bu göstergelerin bir birlerine eklenmesi sonucu meydana gelmektedir. Kısaca göstergelerin toplamı mesajın anlamını oluşturur. Örneğin bir fotoğraf karesinde yer alan göstergeler tek tek anlamlandırılır. Beynimiz imgeleme yetisiyle, fotoğrafın bütününe sahip olduğu imgeyi ortaya çıkarmış olur. Böylece anlamlandırma süreci gerçekleşmiş olur.

Gösterge ve imge arasındaki bağıntıyı şu şekilde açıklayabiliriz: Anlaşıldığı gibi "gösterge" ve "imge" sözcükleri arasında sıkı bir işbirliği olduğu açıktır. İmge sözcüğü dilimizde zaman zaman hayal, öz, töz, zihinsel ifade vs. gibi kelimelerde eş anlamlı olarak da kullanılmaktadır.

Ancak bu benzeştirmeler ne derece doğrudur? Kesin yargıya varmak olanaksızdır. Bilgi edinme sürecinde birey, duyum, algı, soyutlama, imgelem basamaklarını sırasıyla atlar. Böylece nesnel dünya imgeler yolu ile sanatçıda depolanır. Sanatsal imgenin diğerlerinden farkı estetik fikir ile yaratma sürecinin sonucu olan imgenin biçimlenmesindedir.

Bir imge, yeniden yaratılmış ya da yeniden üretilmiş görünümüdür. İmge ilk kez ortaya çıktığı yerden ve zamandan- birkaç dakika ya da yüzyıl için-kopmuş ve saklanmış bir görünüm ya da görünümler düzenidir. Her imgede bir görme biçimi yatar. Fotoğraflarda bile. Çünkü fotoğraflar çoğu zaman sanıldığı gibi mekanik kayıtlar değildir. Her bir fotoğrafa baktığımızda, ne denli az olursa olsun, fotoğrafçının sınırsız görünüm olanakları arasından o görünümü seçtiğini fark ederiz. Rastgele aile fotoğraflarında da böyledir bu. Fotoğrafçının görme biçimi konuyu seçişine de yansır. Ressamın görme biçimi, bez ya da kağıt üstüne yaptığı imlerle yeniden canlandırılır. Her imgede bir görme biçimi yatsa da bir imgeyi algılayışımız ya da değerlendirişimiz aynı zamanda görme biçimimize de bağlıdır (Berger, 1990).

Berger'in bu açıklamasında "gösterge" ve "imge" arasındaki birliktelik açıkça belirtilmiştir. Platoncu yansıtma kuramından bu yana (bilgi kuramı) imge'ler sanat yapıtı içindeki yerini göstergeler sayesinde yansıtmışlardır. Kısacası imge, insanın yaşam sürecindeki tüm olayların "nesnel dünyanın" bilincine yansımadır.

Göstergelerin Anlamlandırılması: Barthes'a göre anlamlandırma iki düzeyde gerçekleşmektedir. Bunlar düzanlam ve yananlamdır. Düz anlam, bir göstergenin neyi temsil ettiği, yananlam ise göstergenin nasıl temsil edildiğidir.

Düzanlam: Anlamlandırmanın birinci düzeyi, Saussure'un üzerinde çalıştığı düzeydir. Bu düzey, göstergenin göstereni ve gösterileni arasındaki ilişkiyi ve göstergenin dışsal gerçeklikteki göndergesiyle ilişkisini betimler.

Göstergelenen nesne, konuşma dilinde kullanıldığı anlamıyla bellekte oluşturduğu kavram, onun düzanlamı olarak algılanır. Ancak bu kavram tek başına değildir. Çünkü kavramların kültürle yakın bir ilişkisi vardır. Bu ilişki keyfi ve kişisel değildir. Bir mimari yapıta, bir resme ya da bir fotoğrafa bakarken almış olduğumuz ileti, alıcının o gösterge hakkındaki algısı değil, belleğindeki imgelem sonucu oluşan imgedir.

Yananlam: Düzanlamın alıcının imgelem gücünde oluşturduğu imge göreceleştikçe (kesin ve katiliğini kaybettiğe) göstergelerin gösterene bağlı oluşturduğu anlamların sayısı artabilir. Bu değişik anlamların oluşmasına yananlam diyebiliriz. Sanat dalları içinde özellikle de resim sanatı bünyesinde göstergelerin anlam çokluğu dikkati çeker.

Göstergelerin mutlak yananlamı vardır. Bu yananlamlar bireyden bireye değişebilir. Düzanlam ile yananlam, anlamlamanın iki temel ve karşıt türünü oluşturur; bildirilerin çoğunda bir araya gelmelerine karşın, bu bildiriler, düzanlam ağırlıklı ya da yananlam ağırlıklı olmalarına göre ayırt edilebilirler. Bilimler birinci, sanatlar ise ikinci türdendir.

Mitler: Mitler, toplumların kültürünü, inanışlarını ve alışkanlıklarını derinden etkileyen, nesneliliği kanıtlanmamış yaygın inanışlardır. Türk Dil Kurumu'na göre; geleneksel olarak yayılan veya toplumun hayalgücü etkisi ile biçim değiştiren, tanrı, tanrıça, evrenin doğuşu ile ilgili hayali, alegorik bir anlatımı olan hal hikayelerine "mit" denir.

Mit sözcüğü kavram olarak Antik Yunan'a kadar gitmektedir. İlk söz vardı, der Kitap. Bunu platon duysa, söz mü, hangi söz diye sorar. Çünkü eski Yunan dilinde söz kavramını vermek için bir değil, üç sözcük vardır. Biri "mythos", öbürü "epos", üçüncüsü "logos" Mythos söylenen veya duyulan sözdür, masal, öykü, efsane anlamına gelir. Ama mythos'a pek güven olmaz, çünkü insanlar gördüklerini, duyduklarını anlatırken birçok yalanlarla süslerler (Erhat, 1993).

Örneğin mitleri olan bir mekanda çektiğiniz fotoğraflar, ister istemez okunurken, o mekânın mitlerine de gönderme yapmaktadır. İmgesi, mekânla örtüşmelidir.

Mitsel ve mitolojik anlamın dışında bir de göstergelerin **metafor (eğretileme)** ve **metonimi (düz değişmece)** anlamları üzerinde durmakta fayda vardır. Bu anlam çeşitlemesi sanatın ortak bir dil olması, göstergelerin de bu dilin anlam taşıyan sözleri olması kuramını da desteklemektedir.

Eğretileme(metafor): Metafor bir göstergenin düz anlamı dışında, farklı bir anlamla benzeştirilmesidir.

Eğretilemede, iki şey arasındaki bir ilişki, benzerliğin kullanılmasıyla bildirilir. "Sevgilim kırmızı bir güldür" diyebiliriz. Çok yaygın eğretileme biçimlerinden biri benzetmedir ve benzetmede "gibi" ya da "kadar" kullanılır ve bir kıyaslama bildirilir. Örneğin "O bir jilet kadar keskin" ya da "O kız bir melek kadar iyi" gibi anlatımlarda benzetmeler bulabiliriz (Berger, 1996). Bu metafor biçimine resim sanatından örnek verecek olursak Picasso'nun güvercini barışı simgeleyen bir gösterge haline gelmiş olmasıdır. Metaforik anlamlar evrensel öğretiye de anlam iletisinde bulunurlar. Ancak yöresel de olabilirler.

Düz Değişmece(metonimi): Bir şeyin anlamını göstermek için, o şeyin kendisi yerine ona ait bir özelliğin gösterilmesidir. Bu bir sebebi yansıtan sonuç, bir kişiyi yansıtan bir nesne olabilir (Morgan-Welton, 1992). Bu durumda bir ayrıntının bir bütünü çağrıştırması ya da bir bütünün bir ayrıntıya gönderme yapması söz konusudur. Örneğin bir postal fotoğrafında postalın militarizmi çağrıştırması, kısıtlanmayı çağrıştırması, batan güneşin romantizmini bellekte canlandırması çok bilinen metonimi (düz değişmece) örneklerindedir.

Yine Picasso'dan örnek verilecek olursa, ona ait olan "Guernica" resmi İspanyada ki iç savaşın göstergesi haline gelmiştir. Kısacası metonimide tamamen çağrışım söz konusudur.

Bazen de metonimi ve metafor (eğretileme) iç içe geçmiş olarak da görülebilir. Kısacası anlamlar ve anlamlandırma evrenin varlığını sürdürdüğü sürece insanın en temel gereksinimlerinden biri olacaktır. İnsan doğasında var olan içgüdüsel bir uğraş olarak da görülebilir.

Tabiatın anlamı, yaşamın anlamı, doğumun ölümün, sıcakın-soğğun... vs. bütün bu kavramların anlamı insanın temel uğraşları arasındadır. Tabii ki bunun yanında insan, sanat dediğimiz olgunun anlamı ve bu olgunun en temel ürünü olan sanat eserinin de anlamını araştırmıştır.

Göstergelerin Anlamlandırma Biçimleri: Bir sanat etkinliği içerisindeki anlamı oluşturan göstergelerin seçilmesi ve bir birleriyle bağıntılı hale getirilmesi iki düzlemde gerçekleşir. Birincisi "**Dizisel Boyut(paradigm)**", aynı türden bir birinin yerine geçebilecek çok sayıda gösterge içinden birini seçip diğerlerini elemektir. Örneğin bir fotoğrafta kadraja alınacak her nesne veya kişi, gösterge olmaları bakımından anlatımın daha güçlü olması için tek tek belirlenir. Kısacası, tercih ve ayıklama durumu vardır. Örneğin bir model fotoğrafında, modelin eline bir çok meyva içerisinden elmanın seçilerek, anlam sızmaları oluşturulması gibi. İkincisi ise, "**Dizimsel Boyut(Syntagm)**", Dizisel boyutta anlamları bakımından seçilmiş birimlerin yan yana gelmesi bir anlam bütünü oluşturur. Bir göstergenin anlamı, kısmen dizimdeki diğer göstergeler ile olan ilişkisi tarafından belirlenmektedir. Kısaca, dizisellik seçme, dizimsellik ise seçilen öğeleri yerleştirmedir.

Bir Fotoğraf Üzerine Göstergebilimsel Çözümleme :Örneklem

Bu kapsamda verilen temel kavramlar üzerinden bir fotoğraf üzerinde rahatlıkla bir göstergebilimsel okuma yani çözümleme yaparak örneklendirilebilir. Bu çözümleme için yakın zamanda kaybettiğimiz fotoğraf sanatçısı Cihan Karaca'ya ait ve Şanlıurfa, Karacadağ Türkmenleri'nin yaşamlarından bir kesiti seçerek çözümlemeyi değerlendirelim. Ancak çözümlemeye geçmeden önce fotoğrafın teknik bilgilerinde vermek doğru olacaktır.

Fotoğraf ismi: "Dört Bakış",
Sanatçı: Cihan Karaca
Çekim (exif bilgileri): f: 4 - s: 60 - ISO:100 - Odak: 10 mm
Yer: Şanlıurfa, Karacadağ Türkmen Çadırı

Fotoğrafa genellenerek bakıldığında, mekan olarak göze ilk çarpan geleneksel yaşamıyla Türkmen çadırıdır. Hemen ardından izleyiciye doğru yönelmiş dört çift göz ve dramatik bakışlarıyla Türkmen çocukları dikkati çekiyor. Fotoğrafta ön plana çekilmiş bir çadır direği, arka planda ise tüplü bir aydınlatma aracı ve günlük yaşam araçlarının dağılımını görmektedir. Bunların yanı sıra, figürlerin üzerinde, giysilerinde yer alan yabancı kaynaklı resimlemeler, yazılar yer almaktadır. Önemli bir gösterge de, dört çocuktan üçünün elleri kadraj dışına itilmişken; en büyük çocuğun ellerinin direği belli belirsiz kavrayışı ve bakışlarının ilgi merkezine çekilişi önemli bir anlam taşımaktadır. Bu fotoğrafta görmekteyiz ki, dizisel ve dizimsel anlamda göstergeler özenle ve bilinçli bir yerleştirmeye kompoze edilmiş.

Göstergelerin Çözümlemesi

GÖSTERGE	GÖSTEREN	GÖSTERİLEN
gelenek	çadır	Konar, göçerlik.
insan	4 çift göz ve bakışlar	Geleceğe olan umutlar
nesne	Çadır direği	Mekanı ayakta tutan bir temel(iskelet)
nesne	Aydınlatma feneri	Işığa ulaşma
nesne	Yabancı fügürlü tişörtler	Küreselleşmenin yaşam alanının mahremiyetine müdahalesi
insan	Direkteki eller	Evin direği, evin büyüğü

Göstergelere gerek düz anlamları, gerekse yan anlamlarıyla bakıldığında konar/göçer bir Türkmen yaşamı içerisine gizlenmiş bir çok kodla karşılaşmaktadır. Bu kodların göstergelerini aynı zamanda, metafor ve metonimik anlamlar açısından da çözümlenerek okumaya farklı bir bakış açısı getirmek en doğrusu olacaktır.

Çadır direği; Düz anlamının dışında, yaşanan mekanı dimdik ayakta tutan bir temel (evimin direği metonimisi ve miti) ve kadrajda en önde yer alması nedeni ile fotoğrafın da iskeleti konumundadır. Modelle kurulan direk metaforu ise, bizde onun gibi tüm zorluklara ve koşullara rağmen ayakta durmak gibi anlam sızmaları oluşturmaktadır. Çünkü modellerden en büyüğü olan çocukla, yani evin abisi veya ablasıyla ilişkilendirilerek bir dizimsellik oluşturulmuştur.

Dört bakış(gözler); Tek merkeze bakış, sorgulayıcı, protest, kararlı ve fotoğrafı izleyenleri fotoğraf mekanına davet eden bir gösterge olarak karşınıza çıkar. Metafor olarak izleyicinin göz hapsine alınışı, yaşam alanına davet niteliğindedir. Mitsel açıdan gözler üzerine bir çok anlam üretmekte mümkündür. Kendi kültürel mitlerimizde, gözler; kalbin aynası olarak görülür. Hatta nazar boncuklarına göz yapılarak, kötülüklerin uzaklaşması, arınması düşünülür.

Aydınlatma aracı; Düz anlam olarak karanlığı aydınlatmayı hedefler. Genellenecek olursa tüm karanlıklar, imkansızlıklar, kısıt problemler, ışığı görebilme ihtiyacı ortaya koyan bir metafordur. Dolaylı anlatımla aslında bir aydınlanma metaforu ortaya koymaktadır. Geleceğe ışık tutulması söz konusudur.

Kıyafetlerdeki yabancı kaynaklı fügürler; bir metonomi olarak parçanın bütünüle ilişkisini kurmakta küreselleşmenin en imkansız gibi görülebilecek ortamlarda bile yaşam alanının mahremiyetine müdahalesini göstermektedir. Bu sayede en küçük bireyleri bile kendi konfor alanına davet etmesi, etkilemesi söz konusudur.

Modellerin beden dili; görsel hiyerarşi olarak çocukların hiç de çaresiz olmadığını aynı zamanda dramatik hallerinin kararlılığı, dinamikliği ve avını izleyen bir yırtıcı gibi dimdik ayakta olduklarını göstergeler. İzleyiciye kitlenen bakışlar izleyiciyi birer metafor olarak dikkate çekmektedir. Belirgin bir yan anlam ortaya koyan bu kararlılıkları, kırsal yaşam içerisinde olgunluğa erken erişebilme ve kendi kendine yetebilme iradesine sahip olabilmelerini ortaya koyar.

Ve en önemlisi, direktteki eller: Ellerin hepsi aşağı yukarı gizlenmişken veya pasif konumdayken; aralarındaki en büyükleri olanın elleri fotoğrafta en temel göstergedir. Belki de hepsinin ellerinin yerine düzdeğişmece(metonomi) anlam olarak konulabilecek bir göstergedir. Baskın olan model ellerinin kararsızca kavradığı direk eğretilen(metapor) anlam olarak onun evin direği! evin büyüğü! evin sorumluluğu! yükü! karmaşası! ve yaşının üzerinde bir büyüklük göstergesi gibidir.

Fotoğrafta çekim tekniği olarak siyah beyaz seçilmesi ise bütüne anlamsal bir dramtizasyon katmaktadır. Eğer sanatçı tarafından renkli fotoğraf alternatifi seçilseydi görsel üzerindeki etki, modellerin ifadesini, dramtizasyonu ve odaklanmayı dağıtacaktır.

Sonuç olarak Cihan Karaca'ya ait fotoğrafın bu bölümünde yer verilen çözümlenme örneğiyle fotoğraf okuma ve çözümlenme yöntemlerine multi disipliner, farklı bir bakış açısı getirilmeye çalışılmıştır. Bu çözümle ile, fotoğraf sanatına ilgi duyan herkesin çekim öncesi veya kurgu anında kendi kadrarlarını oluştururken; göstergeleri nasıl düzenleyeceği veya bilinçli bir kurgunun nasıl oluşturulacağı konusunda yol gösterici bir reçete olması hedeflenmiştir.

Kaynakça:

- Barthes, Roland. Göstergibilimsel Serüven. Çev. Mehmet Rifat, Sema Rifat. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2005.
- Berger, John. Görme Biçimleri. Çeviren: Yurdanur Salman. Dördüncü Basım. İstanbul: Metis Yayınları, 1990.
- Berger, Arthur Asa. Kitle İletişiminde Çözümlenme Yöntemleri. Çeviren: M. Barkan ve diğerleri. İkinci Basım. Eskişehir: Anadolu Üniv. Eğt. Sağlık ve Bil. Araştırma Çalışmaları Vakfı Yayınları, 1996.
- Erhat, Azra. Mitoloji Sözlüğü. İstanbul: Remzi Kitabevi, 1993.
- Guiraud, Pierre. Göstergibilim. Çeviren: Mehmet Yalçın. Ankara: İmge Kitabevi, 1994.
- Morgan, J., P. Welton. See What I Mean. Great Britain: Routledge Inc., 1992.
- Rifat, Mehmet. Homo Semioticus. İstanbul: Om Yayınevi, 2001.
- Rifat, Mehmet. Gösterge Bilimin ABC'si. İstanbul: Simavi Yayınları, 1992.
- Saussure, De Ferdinand. Genel Dilbilim Dersleri. Çev. Berke Vardar. Multilingual, 1998

TÜRKİYE'DE EĞİTİMİN İLK YILLARI VE SON YILLARI

Ali AKDOĞAN*

Türkiye'nin kuruluş yıllarındaki eğitimin politikalarına bakmadan, o yıllarda eğitimin ele alınışını irdelemeden son on yılın eğitimini anlamak güçtür. Cumhuriyetin ilk yıllarını içeren eğitim dönemi, bizzat Atatürk'ün liderliği ekseninde ele alındığında bağımsız ve özgün bir dönemdir. Ancak bu dönem eski ile yeni; İmparatorluk ile ulus devlet arasında modern devlete geçit veren, vizyon ve gelecek üreten de bir dönemdir. O bakımdan bu dönemi çocukluk ve gençlik yılları İmparatorluk değerlerine ait olan ve fakat Atatürk dönemiyle birlikte hayatları ulus devletin modern olanaklarıyla birleşen insanların yolculuğu olarak anlamak gerekir. Aşağıda isimleri verilmiş eğitim düşünürleri Atatürk döneminden sonra devam eden hayatları süresince düşünce ve çalışmalarıyla Türk eğitimine katkı vermeyi sürdürmüşlerdir.

Bu dönemin eğitim konusu olan eser ve çalışmaları Cumhuriyet projesinin beklentileri etrafında çeşitlenmiştir. Topluma ve yaşadığı çevreye uyumlu bireyler yetiştirme örgün eğitim programları dahil olmak üzere eğitimin yaygın amaçları içinde önemli yer tutar. Halkın eğitim yoluyla aydınlatılması konusunu eğitim düşünürleri toplumsal bir sorumluluk olarak algılamışlardır. O nedenle kitlelerde eğitimin kısa yoldan gerçekleştireceği bilgi ve beceri için pratik yöntemlerin üretilmesi hususu eğitim incelemelerinin öncelikli sorunu olarak ortaya çıkmıştır. Bu çerçevede dönemin eğitim incelemeleri akademik ve düşünsel boyutlarda olmak üzere iki temel kategoride çeşitlenir.

Darülfünunun II. Meşrutiyetteki eğitim potansiyeli Cumhuriyetin erken döneminin akademik kaynağı olmuştur. Bir kısmı Darülfünun'da hocalık da yapmış olan bir aydınlar grubu bu akademik katkının öncüleridir. Mustafa Sekip Tunç (1886-1958), İsmail Hakkı Baltacıoğlu (1886-1978), Nevzat Ayasbeyoğlu (1889-7), Sadrettin Celal Antel (1890-1954), Nafi Atıf Kansu (1890-1949), Halil Fikret Kanad (1892-1974), Mehmet Emin Erişirgil (1891-1965), Mustafa Necati (1894-1929), Hasip Aytuna (1895-1980), Hasan Âli Yücel (1897-1961), İsmail Hakkı Tonguç (1897-1960), Faik Reşit Unat (1899-1964), Hıfzurrahman Raşit Öymen (1899-1979) ilk akla gelen isimlerdir. Bunlar arasında gerek yazılı eserleriyle gerekse bürokratik ve siyasal etkinlikleriyle bazıları daha çok öne çıkar. Savundukları eğitim görüşleriyle hem yaşadıkları dönemde hem de ilerleyen dönemlerde etkili olan bu aydınlardan söz ederken, bugün eğitimi bu düzeyde etkileyen kaç aydından söz edebiliriz?

Son yıllarda eğitimimizi yönlendirecek etkileri olan ne bir düşünce, ne de bir düşünür, ne de toplumsal bir hareket söz konusu. Ancak vizyonu çok açık olmamakla birlikte kısmi değişiklikler ve bazı uygulamaları son on yılda görmek mümkün. Bu yenilikler, mevzuat değişikliklerini, insan kaynaklarıyla ilgili yeniden yapılanmaları, ders kitaplarıyla ilgili yeni standartların oluşturulmasını ve öğretim programlarının gözden geçirilerek yenilenmesinin önüne geçememiştir. Kısaca son yıllarda ;

•Okul programları değiştirilmiş ancak ne tür etkiler bıraktığına ilişkin nasıl bir sonuç verdiği kimse tarafından bilinemedi.

•Özü değişmemekle birlikte sınavların adı ve sayısında değişiklikler olmuş eğitim sistemimizde bir iyileşme olmadığı PISA ve TIMSS gibi uluslararası sınav sonuçlarından anlaşıldı.

•Kısa zamanda ve tartışılmadan ortaya çıkarılan 4+4+4 diye bilinen sisteme geçilerek okula başlama yaşı bir yıl geriye çekilmiş, sakıncalarının anlaşılması yine bir yıl sürdü ve yeniden eskiye dönüş oldu.

•Okullar arasındaki nitelik farkları giderek daha da açılarak eğitimde dikey bağlamda okul hiyerarşisi oluşumu kemikleşti.

•Teknoloji yatırımı piyasa ekonomisinin gücü ile eğitimde hak etmediği ölçüde önemsenmeye, öğretmenlerin idealist olması gereken rolü "teknisyen rolüne" dönüştü.

•Eğitimde serbest kıyafet uygulaması getirildikten yaklaşık bir yıl sonra başka bir bakan tarafından velilerin inisiyatifine terkedilmek suretiyle rafa kaldırıldı. Şimdi yeniden okullarda kıyafetin zorunlu olması yoluna gidildi.

*Dr.Pedagog

•on yılların en dikkat çekici değişikliği ise dershanelerin kapatılmasını içeren kararı oldu. Ancak onun yerine kurs adı altında yeni kurumlar türedi.

Ünlü Düşünür Edgar Morin, “İnsan varlığı akıllı ve akılsızdır, ölçülü ve ölçsüz olabilir; yoğun ve istikrarsız bir duygusallığın öznesi olarak, güler, tebessüm eder, ağlar, ama nesnel olarak anlamasını da bilir; ciddi ve hesapçı, ama aynı zamanda sıkıntılı, içi daralan, zevkine düşkün, kendinden geçen, esrik bir varlıktır; şiddet ve şefkat, aşk ve kini barındıran bir varlıktır; düşselle kuşatılmış ve gerçeği tanıyabilen, ölümü bilen ve ölüme inanmayan, söylene ve büyüün yanı sıra bilim ve felsefe de yaratan; tanrılara ve düşüncelere teslim olan, ama aynı zamanda tanrılardan kuşku duyan ve düşünceleri eleştiren bir varlıktır; doğrulanmış bilgilerle, ama yanılısma ve düşlemlerle de beslenir” demek suretiyle insanın karmaşıklığına dikkat çekmektedir.

Böylesine karmaşık bir varlık olan insanın eğitilmesini içeren politik işlev, süreç, yapı ve sistemleri değerlendirmek oldukça zor olsa gerek. Eğitim her şeyden önce bir insan modelini öngördüğünden, siyasal bir boyut taşımakta, ekonomik işlevleri, bireysel ve toplumsal özellikleri ile birlikte ele alınarak değerlendirilmesini zorunlu kılmaktadır. Bunun etkili bir şekilde yapılabilmesi ancak belli bilimsel yeterlilikleri taşıyan araştırmacılara ve düşünürlere sahip özerk üniversiteleri bulunan ülkelerde mümkündür. Bizim ülkemizde bu hususların ne ölçüde? bulunduğu ve bizim bunu ne ölçüde? yapıyor olduğumuza bu yazıyı okuyanlar karar vereceklerdir.

Kaynaklar:

Binbaşıoğlu, C. Türkiye’de Eğitim Bilimlerini Tarihi. MEB,1995.
Morin, E. Geleceğin Eğitimi İçin Gerekli Yedi Bilgi. İBÜ Yay., 2010

GEZİ / GEZGİN

KUZEY AMERİKA ULUSAL PARKLARI VE DOĞAL ANITLARI

Sadettin KORKMAZ*

Giriş

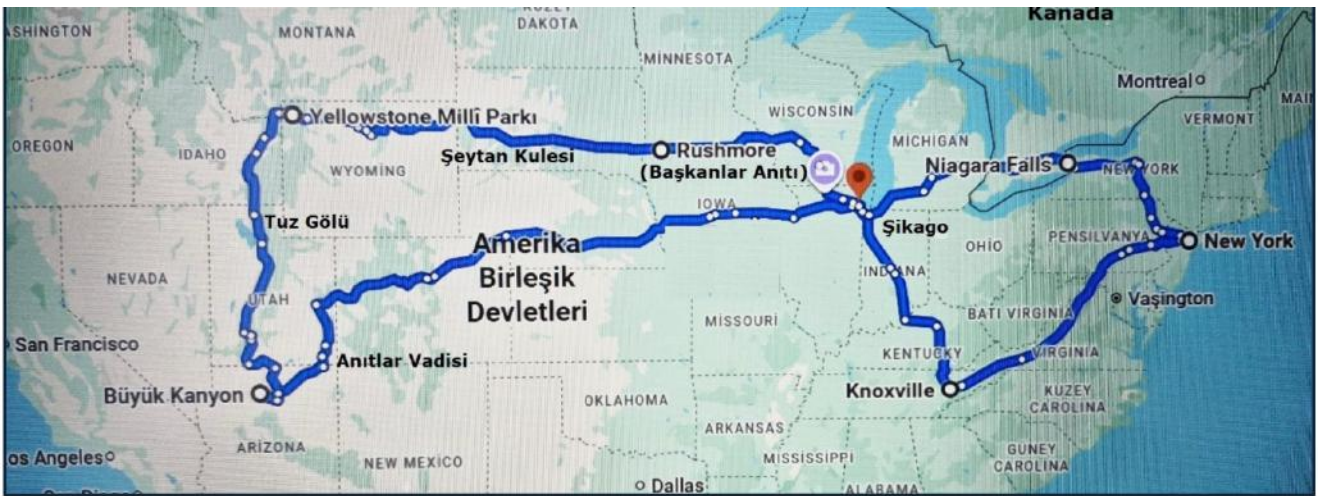
Bir yer bilimci olarak dünyada görmek istediğim yerlerin başında Arizona'da bulunan Büyük Kanyon ve Utah'ta bulunan Anıtlar Vadisi geliyordu. Çünkü Büyük Kanyon yer tarihin yaklaşık 2 milyar yıllık sırlarını saklayan ve görsel güzelliği olan bir yerd. Anıtlar Vadisi ise yüzlerce kumtaşı kulesinden oluşan tepeleri, kırmızı rengi ve aşınma şekilleri ile doğa harikası bir bölgeydi. Ancak şansım bunlardan daha fazlasını sundu bana. Bunların yanı sıra, dünyanın ilk ulusal parkı olan Yellowstone Ulusal Parkını ve buradaki gayzer oluşumlarını, Şeytan Kulesi Ulusal Anıtını, Rushmore Dağı Başkanlar Anıtını, Tuz Gölü Ulusal Parkını, Kemer Ulusal Parkını ve Niagara Şelalesini görme fırsatını buldum.

Bunlar ABD'de bulunan 60 kadar büyük ulusal parktan ve yüzlerce doğal anıtlardan sadece birkaçı, ancak en önemli, en güzel ve en büyükleri arasında yer alırlar. ABD devasa bir ülke ve 53 eyaletten oluşuyor. Genişliği doğudan batıya yaklaşık 4800 km olup, güneş sabah New York'ta doğduktan tam 3 saat sonra San Francisco'da doğar. Yol tabelaları mil olarak verilmiş olup, yollar gitmekle bitmiyor.

Değişik tarihlerde Şikago'ya iki gezi yaptım. Gezilerden ilki sempozyum amacını taşıyordu. Şikago'dan Knoxville'e geçerek sempozyuma katıldım. Buradan doğuya doğru Apalaş Dağlarını aşarak Washington ve New York üzerinden Niagara Şelalesi ve oradan da Kanada tarafına geçerek şelalenin Kanada tarafını gezdim.

Daha sonra Cleveland ve Detroit üzerinden tekrar Şikago'ya dönerek geziyi sonlandırdım. 2017 yılındaki ikinci gezim doğrudan jeolojik amaçlı bir gezi olup, Şikago-Iowa-Nebraska üzerinden Arizona'da bulunan Anıtlar Vadisi, Büyük Kanyon, Kemer Ulusal Parkı, Tuz Gölü Ulusal Parkı, daha kuzeyde Wyoming'de bulunan Yellowstone Ulusal Parkı, Şeytan Kulesi Ulusal Anıtı ve Güney Dakota'da bulunan Başkanlar Anıtını gezerek tekrar Şikago'ya döndüm (Şekil-1).

Bu yazıda doğa bilimleri ve jeolojik açıdan önem taşıyan Kuzey Amerika'daki önemli ulusal parklar ve doğal anıtların özellikleri ve gezi gözlemleri okuyucuyla paylaşılmaya çalışılmıştır.

Şekil-1 ABD gezi durakları haritası

*Prof. Dr. KTÜ (Emekli)

Büyük Kanyon Ulusal Parkı

Büyük Kanyon/Vadi (Grand Canyon), ABD'nin Arizona eyaletinde ve Colorado Nehri çevresinde bulunan ve yaklaşık 5 bin km² alandan oluşan bir kanyondur. Kanyon, Colorado platosunun yavaş yavaş yükselmesine bağlı olarak Colorado Nehrinin yatağını milyonlarca yıl boyunca aşındırmasıyla oluşmuştur. Kanyonun uzunluğu yaklaşık 450 km, genişliği 400 m ile 2,5 km arasında değişmekte olup, derinliği de 1500 metreye kadar ulaşmaktadır. Kanyonun yatay ve yataya yakın renkli tortul katmanlardan oluşan duvarları hem görsel güzellikler sunar ve hem de yer tarihinin yaklaşık 2 milyar yıllık geçmişini saklar (Şekil-2). Kanyonu 1540 yılında ilk kez fark eden Avrupalı İspanyol Cardenas olmuştur. Kanyon hakkında ilk bilimsel araştırma ise John Wesley Powell öncülüğünde 1869'da yapılmıştır. Kanyonun içindeki mağaralarda çok sayıda yerleşim yeri olup, bunların Amerikan yerlileri tarafından kullanıldığı düşünülmektedir.

Büyük Kanyon, 28 Kasım 1906'da "Büyük Kanyon Av Koruma Alanını" olarak koruma altına alınmış ve 26 Şubat 1919 tarihinde de Başkan Wilson tarafından imzalanan bir Kongre Yasası ile 17. ABD Ulusal Parkı olarak kurulmuştur. Bu park 1979 yılında UNESCO Dünya Mirası Listesine alınmıştır.

Büyük Kanyon ABD'nin en büyük ve en çok ziyaret edilen ulusal parkları arasında yer alır. Kanyonu birçok yerden görmek mümkündür. Ancak iki önemli seyir bölgesi ve ulusal park alanı vardır. Güney kenarı hava durumuna göre yıl boyu açıktır. Kuzey kenarı ise Mayıs-Ekim ayları arası açıktır. Yılda yaklaşık 5 milyona yakın insanın ziyaret ettiği parka giriş ücreti 30 dolardır. Kanyon bölgesinde kamping, yürüyüş, koşu ve rafting aktivitelerinin yanı sıra helikopter turları da popülerdir.

Şekil-2 Büyük Kanyon Ulusal Parkı ve parkın yayılım haritası (yeşil alanlar)

Anıtlar Vadisi

Anıtlar Vadisi (Monument Valley), ABD'nin Utah eyaletinin güneyde Arizona sınırında yer alan, Mexican Hat yakınlarındaki bir alandır. Anıtlar Vadisi, Colorado platosunun bir parçası olup, vadi üzerinde yüksekliği 300 metreye kadar ulaşan kumtaşı kule tepeleri yer alır. Bu tepeler akarsuların ve rüzgarların milyonlarca yılda aşındırması ile oluşmuş doğal yapı ve şekillerdir. Vadinin canlı kırmızı rengi, aşınmış silttaşından açığa çıkan demir oksitten, daha koyu, mavi-gri kayaların renkleri ise manganez oksitten gelir. Vadi tabanından yükselen kuleler (tepecikler) üç ana katmandan oluşur. En altta kiltası, ortada kumtaşı ve en üste çakiltası katmanları yer alır. Anıtlar vadisi günümüzde dünyanın en büyük açık hava müzesidir (Şekil-3). Vadinin ortasından ve çevresinden otoyollar geçmekte olup, vadi ücretsiz olarak her zaman ziyaretçilere açıktır. Anıtlar Vadisi, 1930'lardan beri birçok kovboy filmi için plato olarak kullanılmıştır. Özellikle yönetmen John Ford'un çektiği kovboy filmleri bölgenin tanınmasında çok önemli rol oynamış ve ondan sonra bu bölgede yüzlerce film çekilmiştir.

Şekil-3 Dünyanın en büyük açık hava müzesi: Anıtlar Vadisi (Utah)

Yellowstone Ulusal Parkı

Amerika'nın Idaho, Wyoming ve Montana eyaletlerinin kesiştiği bölgede yer alan Yellowstone Ulusal Parkı, 1 Mart 1872'de Devlet Başkanı Grant'ın imzasıyla ABD'nin ve dünyanın ilk ulusal parkı olmuştur. Parkın büyüklüğü yaklaşık 9 bin km² olup, parkın %96'sı Wyoming, %3'ü Montana ve %1'i de Idaho eyaletinde yer alır. Parkın içinde binlerce gayzer bulunur.

Dünyadaki sıcak su kaynaklarının yarısı buradadır. Bu parkta çok aktif jeotermal alanlar bulunmakta ve bunlar kaynar sıcak su kaynakları ve gayzerlar olarak yer yüzüne çıkmaktadır. Parkın altında dünyanın uyuyan en büyük volkanlarından biri bulunmaktadır. Bu volkan 2.1 milyon yıl önce, 1.3 milyon yıl önce ve 640 bin yıl önce olmak üzere üç farklı zamanda patlamıştır. Parkın merkezi eski bir (kaldera) volkanik çöküntüdür.

Parkta 300'den fazla gayzer, çok sayıda şelale ve göl ile ormanlarında başta bizon (buffalo) olmak üzere binlerce yaban hayvanı bulunmaktadır (Şekil-4).

Şekil-4 Yellowstone Ulusal Parkındaki şelaleler ve Amerikan bizon

Parkin en çok ziyaret edilen yeri "Old Faithful" gayzeri aynı zamanda dünyadaki en önemli gayzerdir. Yaklaşık olarak her 91 dakikada bir, çok yüksek sıcaklığa ulaşan sıcak suyu ve buharını havaya püskürmektedir. Park ziyaretçileri her gün bu püskürme anını kurulan platformlardan seyrederek kayıt altına almaktadır. Çok geniş alanları kaplayan parkta başta Old Faithful olmak Yellowstone kanyonu, çamur volkanları, Yellowstone Gölü, aşağı ve yukarı şelale gibi pek çok ziyaret noktası bulunmaktadır (Şekil-5). Bu park da 1978 yılında UNESCO Dünya Mirası Listesine alınmış olup, ücretli olarak her yıl yaklaşık 5 milyon kişi tarafından ziyaret edilmektedir. Ziyaretçiler park içinde kamping, yürüyüş, koşu ve diğer spor aktivitelerini yapabilirler.

Şekil-5 Yellowstone Ulusal Parkı gayzerleri

Şeytan Kulesi Ulusal Anıtı

Şeytan Kulesi (Devils Tower), ABD'nin Wyoming eyaletinde Bear Lodge Dağları'nda bulunan magmatik kayaktan oluşan lakolit adı verilen ve tabandan yüksekliği 264 m, deniz seviyesinden yüksekliği 1558 m olan bir kule tepedir. Kule nadir bir magmatik kayaç olan fonolit porfirden oluşmuş ve dünyadaki en büyük sütunlu yapılardan biridir. Sütun oluşumları yalnızca magmatik kayalara özgü bir yapı olup, yeraltında ve yerin derinliklerinde ergimiş magmanın yavaş soğumasıyla meydana gelir. Erimiş kayalar soğudukça büzülmeye başlar. Bu büzülme, soğuyan kayayı zorlar ve çatlamaya başlar. Çatlaklar, gerilim noktalarından yayılarak beşgen veya altıgen kenarlı sütunlar oluşturur.

Şeytan Kulesi yeraltında soğuyan ve daha sonra çevresindeki kayaların aşınması ile yüzeye çıkan ve lakolit adı verilen magmatik bir küttedir. Şeytan Kulesi'nin sütunları en dikkat çekici özelliğidir. Kulenin sütunlarının boyutları eşsiz olup, yüzlerce metre yüksekliğe ve 3 metre kadar genişliğe sahiptirler (Şekil-6). Şeytan kulesini yılda yaklaşık 500 bin kişi ücretli ziyaret etmekte, ayrıca, kule tırmanma meraklılarının tırmanış yaptığı popüler bir yerdir.

Şeytan Kulesi, 24 Eylül 1906 tarihinde Başkan Roosevelt tarafından ABD'nin ilk ulusal anıtı olarak belirlenmiş ve koruma altına alınmıştır.

Şekil-6 Şeytan Kulesi Ulusal Anıtı

Kemer Ulusal Parkı

Utah eyaletinde bulunan parkta çok sayıda kumtaşı kayasından oluşan doğal kemerler bulunmaktadır (Şekil-10). Bu kemerler çöl ve kurak iklimde milyonlarca yılda erozyon ile ortaya çıkan yapılardır. Kayalardaki erozyon günümüzde de devam etmekte olup hem kemer yapıları ve hem de peribacası tipinde sütunlar ve sivri kuleler oluşmaktadır.

Şekil-10 Kemer Ulusal Parkında kumtaşı kemerleri (Utah)

Rushmore Dağı Başkanlar Anıtı

Rushmore Dağı Anıtı, ABD'nin Güney Dakota eyaletinde, Rushmore Dağı'nın Black Hills (Siyah Tepeler) denilen kayalıklarında bulunan yapay bir anıttır. Bu anıt Amerika Birleşik Devletleri'nin dört başkanını gösteren 18-20 m yükseklikte dev heykellerden oluşur. Anıt, heykeltıraş John Gutzon Borglum ve oğlu tarafından yapılmıştır. Heykellerin yapımına 1927 yılında oğlu ile birlikte sert granitleri yontarak başlayan Borglum, heykelleri 14 yılda tamamlamıştır. Black Hills'te yan yana kabartma heykelleri bulunan dört Amerika Birleşik Devletleri başkanı soldan sağa doğru: George Washington, Thomas Jefferson, Theodore Roosevelt ve Abraham Lincoln'dür (Şekil-7). George Washington; Amerika Birleşik Devletleri'nin kurucusu ve ilk başkanı olmakla beraber Amerika başkenti, onun soyadını almıştır. Bunlarla birlikte Amerikan Bağımsızlık Savaşı'nda Amerika Birleşik Devletleri'nin kurulması yönünde önemli rol oynamıştır. Thomas Jefferson; Amerika Birleşik Devletleri'nin 3. Başkanı olup, Amerikan Bağımsızlık Bildirgesi'ni yayımlaması ve Cumhuriyetçilik akımını da başlatmasıyla bilinir. Theodore Roosevelt; ABD'nin en genç başkanı olup, Amerika'da ten rengi farklılıkları yüzünden yaşanan ırkçılığa karşı çıkmasıyla da bilinir. Son olarak 1905 yılında Rus-Japon Savaşı'na arabuluculuk yapması nedeniyle de Nobel Barış Ödülü'nü almıştır. Abraham Lincoln; 1861 yılında ABD başkanı seçildiğinde köleliği, seçimler öncesi vadettiği gibi kaldırdı. Ancak bu durum güney eyaletlerin Birleşik Devletlerden ayrılması ve Amerikan İç Savaşının başlamasına neden oldu. Birleşik Devletler bu savaşı kazandı ve ardından kölelik bütünüyle kaldırıldı. Anıtta giriş ücretsizdir ancak arabanızdan park ücreti alınmaktadır.

Şekil-7 Rushmore Dağı Başkanlar Anıtı girişi ve başkanların heykelleri; Soldan sağa, Washington, Jefferson, Roosevelt ve Lincoln

Büyük Tuz Gölü

Büyük Tuz Gölü Utah eyaletinin kuzeyinde bulunan büyük tuzlu bir gölüdür. Bu göle Bear, Weber ve Jordan nehirleri dökülür. Göl kapalı bir havza olup, dışarıya su akışı yoktur. Göl alanı, nehir suları ve buharlaşma şiddetine bağlı değişir (Şekil-9). Gölde yılda yaklaşık 4 bin ton tuz elde edilmektedir.

Şekil-9 Tuz Gölü Havzası (Salt Lake City/Utah)

Niagara Şelalesi

Niagara Şelaleleri, Kuzey Amerika'nın doğusunda, ABD ile Kanada sınırı arasında, Niagara Nehri'nin üzerinde 3 büyük şelaleden oluşur. Erie Gölü'nü Ontario Gölü'ne boşaltan Niagara Nehri tarafından oluşturulan şelalelerin, en büyüğü Horseshoe (Atınalı) şelalesi, diğerleri ise Amerikan Şelalesi ve Bridal Veils (gelin duvağı) şelalelerdir. Niagara Şelalesi'nden dakikada, 50 m yükseklikten 168 bin m³ su akar.

Kuzey Amerika'nın en büyük şelalesi olan Niagara, 10 bin yıl önce Kuzey Kutbu'ndan gelen buz kütlelerinin yol açtığı çöküntülerden ve buzul çağı sonunda buzulların çekilmesiyle oluşmuştur (Şekil-8). Buz tabakasının çekilmesi sonucu buzulların oyduğu alanlar su ile dolarak bugünkü büyük göller oluşmuştur.

Nehir yatağında bulunan sert kireçtaşı ve dolomit katmanları dirençli setler oluşturarak şelalelerin oluşmasını sağlamıştır. Niagara Parkında ve şelale çevresinde birçok aktivite yapmak imkanı vardır. Büyük şelaleyi ve havaya uçan suların oluşturduğu gökkuşağını izlemek, şelalenin altına kadar ilerleyen bot gezilerine katılmak, ortası sınır kabul edilen Rainbow köprüsünden diğer ülkeye geçmek önemli aktivitelerden bazılarıdır.

Şelaleler, gerek ABD ve gerekse Kanada tarafından milyonlarca insan tarafından ziyaret edilmektedir.

Şekil-8 Niagara Şelalesi ve Niagara Nehri ile Rainbow Köprüsü ve ABD-Kanada sınırı

Sonuç

Amerikan ulusal parkları her yıl milyonlarca insan tarafından ziyaret edilmekte ve milyonlarca dolar gelir elde edilmektedir. Özellikle Büyük Kanyon, Yellowstone Ulusal Parkı, Yosemite Ulusal Parkı ve Carlsbad Mağaraları gibi parklar hem devasa büyüklüklerde ve hem de yerli ve yabancı gezginler tarafından en çok ziyaret edilen yerler arasındadır. Bu ulusal parklar aynı zamanda gezginler için yaşam alanları, kamping, trekking ve diğer sosyal faaliyetler için de hizmet vermektedir.

ABD’de ilk ulusal park 1872’de kurulurken, ülkemizde ilk ulusal park ancak 1958 yılında Yozgat Çamlığı Milli Parkı ve Karatepe-Aslantaş Milli Parkı ile 1959 yılında da Kuşçenneti Milli Parkı kurulabilmiştir. Şu an ülkemizde 50 ulusal park, 270 tabiat parkı, 32 tabiat koruma alanı, 85 yaban hayatı geliştirme sahası, 111 tabiat anıtı ve 131 sulak alan bulunmaktadır.

Özellikle Göreme-Kapadokya, Pamukkale, Salda Gölü, Tuz Gölü, Kızılırmak Deltası Kuş Cenneti, Tokat Balıca Mağarası Tabiat Parkı’nın dünya çapında yerler olduğunu belirtmek isterim. Ayrıca 2024 yılında Güney Kore’de yapılan 37. Dünya Jeoloji Kongresi’nde “Dünyanın En Önemli 100 Jeolojik Mirası Listesi”ne Türkiye’den Salda Gölü, “Mars’ın yeryüzündeki temsilcisi” ilan edilerek listeye alınmıştır. Ancak, 1985 yılında UNESCO Dünya Miras Listesi alınan ve 1986 yılında Bakanlar Kurulu kararıyla millî park ilan edilen Göreme-Kapadokya Millî Parkı maalesef 2019 yılında millî park statüsünden çıkarılarak talan ve tahribata açılmıştır.

Bu alanları korumak ve gelecek kuşaklara aktarmak hem ülkemiz açısından hem dünya kültür mirası açısından ve hem de doğa turizmi açısından büyük önem taşımaktadır. Çünkü onlar yer tarihin milyonlarca yıl süren geçmişinden bize ulaşan doğal alan ve anıtlardır. Ulusal parklarımız ve doğal anıtlarımız dokunulmaz olmalıdır.

Not: Yazıda kullanılan rakamsal veriler Wikipedia'dan derlenmiştir.

Fotoğraflar: Sadettin Korkmaz

Şikago

Washington

New York

parktrabzon@dedeman.com www.dedeman.com

Doğu Karadeniz'in incisiyle tanışın!

PARK DEDEMAN Trabzon'un uluslararası standartları ve deniz manzaralı sitleriyle rahat bir konaklamanın tadını çıkartın.

 **PARK
DEDEMAN**
TRABZON

Weblife Adworks
Reklam Ajansı / Advertising Agency

Çok yönlü, konusunda uzman ve güçlü bir ekibiz. Takım çalışmasında müşterimizi iyi dinler, ihtiyaçlarına en uygun cevabı verebilecek çözümler sunarız. Markayı ve reklam kampanyalarını istenilen hedef kitleye ulaştırır, başarımızı müşterimizle birlikte kutlarız. Bu başarımızın altında, iyi fikirler ve özgün tasarımlar yer alır.

Bize göre iyi fikir ve tasarım:

Tasarım düşüncüyü aydınlatmak, açıklığa kavuşturmaktır. Kitleleri ikna etmektir, değiştirmektir. Bir bakıma dramatize etmektir, hatta eğlendirmektir. Göze güzel görünen ifadelerin bütünüdür. fikre değer ve anlam verir. İletişimin yapısı olan fikri kuvvetlendirir. Elbette iyi bir fikir kötü tasarlanabilir, ama kötü bir fikir tasarımla kurtarılamaz.

LOGO ve KURUMSAL KİMLİK
Fark yaratan kurumsal kimlik tasarımlarına imza atıyor, firmanız ve markanız için en iyisini tasarlıyoruz.

AMBALAJ TASARIMI
Ambalaj ürününüzün kıyafetidir. Ona yakışacak tasarımlar bizden çıkar

KATALOG, BROŞÜR TASARIMI
Firmanızın ve ürününüzün doğru ve tam anlatımını, yenilikçi tasarımlarımızla ortaya koyuyoruz.

WEB TASARIM
Etkileyici ve çarpıcı arayüzleri ile müşteri beklentilerini karşılayan, tüm mobil cihazlara uyumluluk sağlayan bir web siteniz olsun.

SEO ÇALIŞMALARI
Web sitesinde yaptığımız SEO çalışmalarıyla, arama motorları sonuçlarında, işletme ve marka bilinirliğinizi arttırıyoruz.

SOSYAL MEDYA YÖNETİMİ
Yarattığımız veya teslim aldığımız markaları inceliyor, rakip analizini yapıyoruz. Güven duygusunu oluşturup, stratejik süreci yönetiyoruz.

DRONE ÇEKİMLERİ
Web sitesinde yaptığımız SEO çalışmalarıyla, arama motorları sonuçlarında, işletme ve marka bilinirliğinizi arttırıyoruz.

TANITIM FİLMİ
Bir işletmeyi, ürünü veya projeyi anlatmanın en etkili yolu, kreatif içerikli tanıtım filmine sahip olmaktan geçiyor. Profesyonel ekipmanlarımızla çekime hazırız

WEBLIFE REKLAM ORG.HİZ.İTH.İHR.VE TİC.SAN.LTD.ŞTİ.

TRABZON OFİS: Kaşüstü Mh. Devlet Karayolu Cd.
Sabırlar İş Merkezi B Blok Kat:3/20 Yomra - TRABZON

MERSİN OFİS: Limonluk Mh. 24104 Sk.
Moda Park Butik Kat: 6 / 27 Yenişehir - MERSİN

www.weblife.com.tr
info@weblife.com.tr

+90 532 442 33 61

2025

TEMİZ - AĞUSTOS - EYLÜL

SAYI

11

RUHUN GEMİSİ

ŞANA TAKA

KÜLTÜR SANAT DERGİSİ

www.sanataka.com - info@sanataka.com

[f](#) [@](#) [t](#) /ruhungemisisanataka

